PONTIFICIO ISTITUTO ORIENTALE

**Facoltà di Scienze Ecclesiastiche Orientali**

Sezione Teologico – Patristica

# IL RINNOVAMENTO DEL MONACHESIMO NELLA CHIESA GRECO-CATTOLICA UCRAINA SOTTO LA GUIDA PASTORALE DEL METROPOLITA ANDREJ SCEPTYCKYJ

Tesi di licenza
pesentata al prof. **Germano MARANI, SJ**
dallo studente **Andrij FEDUN**

ROMA 2003

# Зміст

**Вступ.....4**

**Розділ І. Життя і діяльність Митрополита Андрея Шептицького. Зусилля ієрарха щодо віднови монашества в УГКЦ за час свого митрополичого служіння.**

**І.1. Дитячий і шкільний вік Романа Марії Олександра Шептицького.....6**

**І.2. Студентські роки Романа Шептицького.....7**

**І.3. Розвиток монашого покликання в Романа Шептицького.....8**

**І.4. Андрей Шептицький – василіанський чернець.....10**

**І.5. о. Андрей Шептицький – ієромонах ЧСВВ. Його священиче служіння.....12**

**І.6. Станіславівський єпископ Андрей Шептицький і його діяльність.....13**

**І.7.Андрей Шептицький – Галицький Митрополит. Відновлення монашества.....14**

***І.7.а. Виникнення монахів Студійського Уставу*.....17**

***І.7.б.Заснування східної вітки Чину Найсвятішого Ізбавителя (ЧНІ)*.....20**

***І.7.в. Відновлення жіночих монастирів*.....23**

**Розділ ІІ. Аналіз чернечих уставів пера Митрополита Андрея Шептицького.**

**ІІ.1. Устави Згромадження Сестер Служебниць Пречистої Діви Марії Непорочно Зачатої. Обряду Греко-Католицького (УЗССНДМ).**

***ІІ.1.а. Загальний аналіз Уставу Сестер Служебниць НДМ*.....30**

***ІІ.1.б. Життя з Богом в УЗССНДМ*.....32**

***ІІ. 1.в. Життя з ближнім в УЗССНДМ* .....35**

**ІІ.2. Витяг з Правил Святого Отця Нашого Василія Великого редакції Митрополита Йосифа Рутського та Конституції Жіночих Монастирів ЧСВВ Митрополита Андрея Шептицького.**

***І.2.а. Загальний аналіз ВПСвОНВВ та КЖМЧСВВ*.....36**

***ІІ.2.б. Життя з Богом в ВПСвОНВВ та КЖМ ЧСВВ*.....38**

***ІІ.2.в. Життя з ближнім в ВПСвОНВВ та КЖМ ЧСВВ*.....41**

**ІІ.3. Типікон монахів Студійського уставу.**

***ІІ.3.а. Загальний аналіз Типікону. Історія виникнення*.....41**

***ІІ.3.б. Життя з Богом в Типіконі*.....45**

***ІІ.3.в. Життя з ближнім в Типіконі*.....47**

**Розділ ІІІ. Спільні ідеї Митрополита Андрея Шептицького щодо монашого життя в уставах Сестер Служебниць, монахинь Василіанок та монахів Студитів.**

**ІІІ.1. Ідея незалежності монастирів.....49**

**ІІІ.2. Ціль монашого життя – спасіння душі.....50**

**ІІІ.3. Примат Євангелія в чернечому житті.....51**

**ІІІ.4. Наука Отців Церкви.....51**

**ІІІ. 5. Закон відречення – фундамент чернечого життя. Монаші обіти вбогості, чистоти і послуху.....52**

**ІІІ.6. Чернеча стриманість. Святе мовчання і піст.....54**

**ІІІ.7. Роль молитви в чернечому житті.....56**

**ІІІ. 8. Праця в монастирях і чернечих домах.....60**

**ІІІ.9. Міжособова рівність та взаємна любов в монастирях.....61**

**Висновки**.....63

**Скорочення**.....65

**Список використаних джерел та літератури**.....66

# Вступ

Після легалізації Української Греко-Католицької Церкви розпочався новий етап у її житті. На даному етапі її історії чуємо заклики: “повертаймось до джерел!” Але до яких? УГКЦ пробує відшукати свою ідентичність в сопричасті з іншими Католицькими Церквами. З іншого боку Церква, що вийшла з підпілля, зустрілася з труднощами пристосування до змінених обставин життя, проповіді Євангелії в сучасному світі, адже в катакомбний період Церква не могла повноцінно існувати.

Ці ж, та подібні проблеми постали перед монашество УГКЦ. Процес адаптації до сучасних умов життя вимагає від чернецтва рішучих висновків щодо свого минулого і майбутнього. Які елементи минулого потрібно зберегти або відродити щоби вливаючись сьогодні в  життя не втратити своєї ідентичності і глибини євангельського способу життя. Дослідження минулого може допомогти знайти відповіді на ці актуальні питання. Господь Бог ніколи не залишає своєї пастви без пастирів – авторитетів. Таким авторитетом для УГКЦ ХХ століття був Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький. Глибших досліджень діяльності митрополита щодо відновлення монашества та розуміння ним суті чернечого життя практично немає. У цьому і полягає актуальність даної ліценціатської роботи. Крім задовільнення науково-пізнавального інтересу, заглиблення  в історію монашества УГКЦ початку ХХ століття, розкриття розуміння чернецтва митрополитом Андрієм Шептицьким, мало б помогти сучасному монашеству УГКЦ віднайти і утвердити свою ідентичність як монашества Східної Церкви, з’єднаної з Апостольським престолом. Пізнавши своє минуле, можна краще зрозуміти сучасний стан та окреслити шляхи розвитку в майбутньому.

Мета цієї праці полягає в тому, щоб подати короткий огляд відновлення монашества в УГКЦ яке здійснив митрополит Андрей Шептицький протягом 1901-1944 років, беручи під увагу внутрішній і зовнішній аспект його відновлення.

Досягнення мети передбачає поетапне виконання наступних завдань:

1). Аналізуючи біографію Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького покажемо що він маючи Боже покликання до монашого стану, став досконалим ченцем а тоді і видатним пастирем своєї Церкви. Це зобумовило його глибоке розуміння суті чернечого життя і одночасно проблем Церкви.

2). На конкретних історичних фактах представимо різні аспекти віднови монашества митрополитом Андрієм Шептицьким, такі як, віднова східного традиційного монашества та формування нових форм богопосв’яченого життя в УГКЦ.

3). На основі аналізу чернечих уставів Сестер Служебниць, Сестер Василіянок та монахів Студитів пера митрополита Андрея Шептицького представимо його концепцію розуміння суті чернечого життя в Українській Греко-Католицькій Церкві.

Наскрізною ниткою цієї ліценціатської роботи буде представлення, в чому полягало відновлення монашества в УГКЦ яке здійснив митрополит Андрей Шептицький і представлення образу чернечого життя ним запропонованого.

Методологічною основою роботи є критичне переосмислення історичних фактів та оцінення їх з богословської перспективи і також богословський аналіз джерельних матеріалів.

Основні джерела ліценціатської роботи – чернечі устави, листи, статті митрополита Андрея Шептицького. Для досконалішого висвітлення теми використано допоміжну літературу про особу митрополита Андрея Шептицького та його діяльність, а також іншу допоміжну літературу що стосується даної теми.

Структура цієї праці випливає з поставленої мети та завдань вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел і літератури.

У І-му розділі буде висвітлено життєвий шлях митрополита Андрея Шептицького, реалізація його монашого покликання, єпископське служіння в Станіславові, митрополиче служіння у Львові. В цьому ж розділі подано основні заходи, здійснені митрополитом, щодо віднови монашества в УГКЦ початку XX століття, а саме: віднова традиційного східного монашества, заснування східних віток західних монаших чинів (ЧНІ, Сестри Милосердя Св. Вікентія), реформа Сестер ЧСВВ і Згромадження Сестер служебниць НДМ, підтримка новоутворених жіночих Згромаджень богопосвяченого життя.

В ІІ-му розділі здійснено богословський аналіз трьох чернечих уставів пера митрополита Андрея Шептицького, а саме: Уставів Згромадження Сестер Служебниць НДМ, Монаших Конституцій Сестер ЧСВВ та Типікону монахів Студійського Уставу. Аналіз буде проводитись в двох вимірах: життя з Богом та життя з ближнім.

У ІІІ-му розділі представлено спільні ідеї цих монаших уставів та бачення митрополитом суті чернечого життя в УГКЦ.

У висновках будуть узагальнені проведені дослідження. Вкінці подано список використаних джерел та літератури, опрацьованих в бібліотеці Папського Східного Інституту та Центральному Державному Історичному Архіві в м. Львові.

## Розділ І. Життя і діяльність Митрополита Андрея Шептицького. Зусилля ієрарха щодо віднови монашества в УГКЦ за час свого митрополичого служіння.

### І.1. Дитячий і шкільний вік Романа Марії Олександра Шептицького.

Роман Марія Олександр Шептицький народився 29 липня 1865 року в с. Прилбичі коло Яворова на Львівщині в графській сім'ї Шептицьких. Він був третій в сім'ї в сім'ї. 9 серпня 1865р. був охрещений латинським парохом Брухналя о. прелатом Мартином Узарскі. [1]

Батьками Романа були заможні люди. Батько Іван Шептицький (1836 – 13. XII. 1912) посідав поміщицькі маєтки у Прилбичах – Брухаль, Яворівського повіту, і Девятниках – Кологури, Бібрецького повіту. Він був чоловіком віруючим, поважним, освіченим і енергійним. Характерними для нього були також такі чесноти, як почуття обов'язку, любов до справедливості, залізна витримка ощадність. Мав ясний погляд і орієнтувався в кожній справі. Займався добрами своїх посілостей, а пізніше також посольськими справами – довгі роки він був Яворівським повітовим маршалом, послом до віденського парламенту і до галицького сойму. Гр. Іван, вихований в польському дусі, все ж пам'ятав що він "русин" (українець – А.Ф.). Він призбирав обширний родинний архів про свій рід по василіанських монастирях та римських архівах та бібліотеках, підтримував зв'язки з українськими науковцями свого часу.

Від батька молодий Роман перебрав любов до книжки, старої культури і до люду, з якого сам походив. Своїх синів гр. Іван бажав спрямувати на урядову, або військову кар'єру, що в умовах австрійської держави були для них абсолютно доступні . Зокрема Романа він бажав бачити службовцем в австрійській адміністраційній службі. Гр. Іван постарався дати всім своїм синам відповідну освіту, зокрема молодому гр. Р. Шептицькому.[2]

Мати Софія, донька відомого польського письменника графа Олександра Фредро (1837 – 14.04.1904) була високоосвіченою людиною, ніжних почувань, високої культури розуму і серця. Від свого батька перейняла вона літературний і малярський хист. Була вона глибоко віруючою, тверезо побожною жінкою. Ще в молодості заглиблювалась з

[1] Сліпий Й.,о. др. Про молодечий вік нашого Митрополита // *Богословія,*1926, Кн.1. – С.10.
[2] Див. Там же, с. 7-8. Див. також Лаба Василь, о.др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С.17-18.

жадобою в “Наслідування Христа”, була завжди віддана на волю Божу без нарікань, плекала набожність до Св. Тайн сповіді і Причастя.

Як зразкова християнська мати, вона цілим серцем любила своїх синів і старалася перелляти в їхні молоді душі те, чим була сповнена її душа. Була господарською, ввічливою, розважливою з малим дотепом, знаходила час відвідати хворих в селі і служити їм.

Гр. Софія виховала п’ятьох гідних синів. Виховання полягало в любові і молитві за дітей. Відомим є факт, який свідчить про високу духовно-моральну культуру в родині. При посв’яченні нового дому в Прилбичах в 1872 р. графиня дала своїм синам по образочку на звороті якого написала таке побажання: “Нехай мої діти пам’ятають, що єдиною молитвою їхньої матері в цьому дні було, щоб великим трудом збудований дім радше запався, чим будь-коли мав би в собі переховувати образу Бога. Радше смерть, чим гріх – мої найдорожчі діти. Бог з вами!” Роман був першим і головним спадкоємцем великих духовних дібр своєї матері, зокрема її глибокої і щирої побожності.[3]

Роман Олександр ріс і виховувався в Прилбичах. Він був живої вдачі, веселий і жартівливий, легко сприймав науку, всім цікавився, відзначався холеричним темпераментом. Мати дала йому початкову освіту, навчала катехизму, молитов, французької мови, вчила малювати та читати.[4] В травні 1876р. Роман вперше відбув Св. Тайни Сповіді і Причастя, що справило велику радість в християнській родині. Мати Софія в цей урочистий момент відчула що Господь Бог хоче взяти її сина Собі на службу.[5]

### І.2. Студентські роки Романа Шептицького.

В 1875 р. Роман розпочинає гімназійну науку. Чотири роки нищої гімназії він закінчив у Львові в гімназії Франца Йосифа І, де здавав що півроку іспити. З 1879р. батько його виправляє до Кракова, де він відвідує гімназію Св. Анни і яку закінчує на відмінно 11 червня 1883р. Восени 1879р. Роман прийняв Тайну Миропомазання. В гімназійній науці Роман відзначався великою старанністю, був головою класу, іспити здавав на відмінно.[6]

Після матури Роман зголосився добровільно на однорічну військову службу в австрійському війську. Він її проходив на власному утриманні, тому жив у Кракові на

[3] Сліпий Й.,о. др. Про молодечий вік нашого Митрополита // *Богословія,*1926, Кн.1. – С.8-10. ; Див. також Лаба В., о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С. 18-19.
[4] Сліпий Й.,о. др. Про молодечий вік нашого Митрополита // *Богословія,*1926, Кн.1. – С.10-12.
[5] Там же, с. 12-13.
[6] Там же, с. 14-15.

своїй квартирі. Це зробив на бажання батька для випробування покликання до монашого стану. Роман розпочав службу 1 жовтня 1883 р. В січні 1884 р. захворів на краснуху і тому не зміг закінчити військову службу. Переніс важку хворобу, наслідки якої відчував все подальше життя. Закінчив службу 22 червня 1884р.[7]

Рівночасно з військовою службою розпочав Роман студії права. 13 жовтня 1883р. він записався на університет у Кракові. Студіював також у Вроцлаві. За час навчання багато цікавився "побічними" богословськими предметами чим зраджував своє покликання. Закінчив Роман студії доктором права, якого здобув 19 травня 1888р. Під час навчання відзначався організаторською активністю серед студентів. Був зразком морального і релігійного життя для своїх ровесників. Університетські студії були також бажанням його батька для перевірки правдивості монашого покликання. Час університетських студій (1883-1888 рр.) був часом боротьби молодого Романа з батьками, щоби дозволили йому вступити до монастиря.[8]

### І.3. Розвиток монашого покликання в Романа Шептицького.

Від маленького Роман мав священиче покликання що виявлялось в його охоті до молитви, гарячому прийманні Св. Тайн. Будучи малим хлопцем він прислуговував священику на Сл. Божій. В 9-літньому віці він виявив своє бажання матері: "Я буду священиком". В побожній атмосфері родинного дому його покликання кріпло і розвивалося. Цьому також сприяли часті зустрічі з місцевим парохом о. прелатом М. Узарскі, з іншими духовними особами в подорожах, які влітку робила родина Шептицьких, а в Кракові з оо. Єзуїтами, які в майбутньому творили реформу Василіанського Чину.

З часом священиче покликання Романа розвинулося в монаше покликання. На той час (1882р.) розпочалася реформа василіан. Коли думка піти до Василіанського Чину стала ясною і виразною, Роман виявив її батькам. Сталося це після складення матури влітку 1883р. Батько не довіряючи тривкості покликання сина заборонив Роману і просив щоби той зробив студії з права і склав докторат. Роман погодився.[9] Протягом подальших студій Роман ні на хвилину не опускав думки про монастир. Батько заохочував його до пізнавальних поїздок до Риму, в Київ і в Росію, які він здійснив. Ще в влітку 1883р. він

[7] Сліпий Й., о. др. Про молодечий вік нашого Митрополита // *Богословія,*1926, Кн.1. – С. 15-16.
[8] Там же, с. 17-19.
[9] Там же, с. 21-23.

разом з батьком відвідав Учнівський василіанський монастир, де знайшов багато матеріалу про свій рід.[10]

Роман обрав вступити в василіанський чин грецького обряду. Атмосфера родинного дому була польською, родина відносила себе до латинського обряду. Для батьків було важко прийняти рішення сина, але Роман заявив, що його рішення самостійне і свідоме і що сам батько своїми розповідями про свій український родовід вплинув на його рішення.[11]

Тут варто згадати про давні українські коріння роду Шептицьких. Вже грамоти з XIII ст. свідчать про шляхетський рід Шептицьких, який був на службі перемиських князів і мав у володінні землі коло Перемишля, Самбора. Польська влада після 1469р. потвердила боярство роду Шептицьких. Предки Романа засновували монастирі, друкарні. Серед них було аж чотири владики: Варлаам (Василь) Шептицький, Львівсько-Кам'янецький єпископ в роках 1710-1715; Анатасій (Антон) Шептицький, єпископ Львівсько-Кам'янецький, 1715-1746рр., пізніше Київський Митрополит; Лев Шептицький Львівський єпископ і Київський Митрополит в роках 1749-1779; Анатазій Шептицький Перемиський владика в роках 1762-1777. Багато з роду постриглися в ченці василіанського чину. Варлаам та Никифор Шептицькі були архимандритами. Ще дід Романа, Петро (+1848) вірно тримався Української Церкви і народу. На жаль, вкінці і боярський рід Шептицьких, наділений австрійським урядом графським титулом, поглинула польська галицька шляхта, яка була підтримувана австрійським урядом.[12]

Позитивно на Романа вплинули його подорожі до Риму та в Київ і Москву, які він здійснив на бажання батька, який бажав більш усвідомити сина з тереном його вибору. До Риму Роман здійснив дві подорожі . Перша подорож відбулася в квітні 1886р. В Римі Роман зустрівся з кардиналами (Чацки та ін.), також побував на приватній Службі Божій в Св. Отця Лева XIII 9 травня 1886р. якому відкрив свій намір вступити до монастиря оо. Василіан на що отримав відповідь: "Мій сину, вибираєш найбільшу частку, яка не відбереться від тебе". Під час другої поїздки до Риму, що відбулася зимою-весною 1888р. перед вступленням в монастир, вдруге побував на аудієнції в Папи Лева XIII і дістав від нього заохоту до витривання в наміченому[13].

Важливою для Романа була також поїздка на схід, а саме до Києва і в Москву, яка відбулася в вересні 1887р. У Києві Роман познайомився з українською громадою, ходив

[10] Там же, с. 15.
[11] Сліпий Й., о. др. Про молодечий вік нашого Митрополита // *Богословія,*1926, Кн.1. – С. 23.
[12] Лаба В., о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С. 13-17.
[13] Сліпий Й., о. др. Про молодечий вік нашого Митрополита // *Богословія,*1926, Кн.1. – С. 19,21,23-24.

на її збори, познайомився також з професором Володимиром Антоновичем, який багато з ним розмовляв, показував йому Київ. Сам професор походив також з спольщеного українського роду і в свідомому віці повернувся до свого народу, тому ця зустріч позитивно збудувала молодого Романа у його рішенні. З Києва Роман поїхав до Москви де відвідував церкви, галереї, музеї. Там він познайомився з філософом Володимиром Соловйовим. Соловйов та його погляди вразили Романа і він ще кілька днів продовжив своє перебування в Москві. В цей час в його душі окріпло друге покликання – працювати для з'єднання Церкви. По своєму поверненні зі Сходу роман повторив своє рішення про вступ до василіанського Чину перед батьками.[14]

В серпні 1887р. протягом 3-х тижнів перебував в обителях Хирова і Добромиля, де готувався до екзаменів з права і приглядався до монашого життя. Тоді почав вести чернече життя ще не будучи монахом.[15]

Під час другої подорожі до Риму, зимою 1887р. відвідав венедетинський монастир в Монте Кассіно де прожив деякий час студіюючи правила Св. Венедикта та історію їхнього чину .[16]

Весною 1888р. повернувся в Галичину, захистив докторат з права, про що було сказано вище, почав готуватися до вступу до василіанського монастиря у Добромилі .[17]

28 травня 1888р. батьки відвезли Романа до Добромильського монастиря. Перед своїм від'їздом Роман написав глибоку молитву до Господа Бога за свою родину.[18] З неї добре видно що Роман був ознайомлений з різноманітними латинськими чинами і тому вибір ним Василіанського Чину був цілком свідомим і добровільним. Бажанням, яке керувало майбутнім митрополитом у виборі монашого стану було: служити Богові по Його святій волі.[19]

### І.4. Андрей Шептицький – василіанський чернець.

Роман Шептицький маючи 23 роки, вступив у Чин Св. Василія Великого, який був на той час єдиним монашим чином в Українській Греко-Католицькій Церкві. На той час, починаючи з 1882р., тривала Добромильська Реформа яку провадили оо. Єзуїти.

---

[14] Сліпий Й., о. др. . Про молодечий вік нашого Митрополита // *Богословія,*1926, Кн.1. – С. 19-21.
[15] Там же, с.24.
[16] Там же, с. 21.
[17] Там же, с.24.
[18] Там же, с.24-25; Див. також Шептицька Софія, *Молодість і покликання о. Романа Шептицького.* – Львів 2001 – С. 108.
[19] Там же, с.25-26; Див. також Шептицька Софія, *Молодість і покликання о. Романа Шептицького.* – Львів 2001 – С. 109-110.

Як відомо з історії п. Лев XIII, на прохання о. К. Сарніцького, архимандрита василіянин, і за порадою Конгрегації Кардиналів видав Апостольський Лист “Singulare Praesidium” 12 травня 1882р. згідно якого доручав реформу занепадаючого унійного українського монашества оо. Єзуїтам. Для цього мав служити Добромильський монастир в якому мав бути майбутній новіціят.[20] Головною причиною занепаду монашества в Галичині була реформа цісаря Йосифа II (1780-1790рр.).[21] Через 100 років у 80-х роках XIX ст. Стан монашества в Галичині був жалюгідний.[22] Тому вирішено провести внутрішню реформу чернецтва, тобто дисциплінувати його членів.

Роман вступив в монастир який бурхливо розвивався. Настоятелем в цей час був о. Г. Щепковський, єзуїт, але вже дозрівали нові кадри з василіанських лав. По вступі в монастир Роман проявив себе активністю в житті спільноти, своєю власною досконалістю та ревністю за спасіння ближніх. З цих причин настоятелі постановили скоротити для нього час проби з шести місяців на один,тому 1 липня 1888р. кандидат брат Олександр отримав монашу рясу і нове монаше ім’я – Андрей.[23] Після облечин розпочалася проба в новіціяті що триває рік і шість тижнів. За цей час новик Андрей показав себе зразковим монахом, служив братам у спільноті, зробив поступ у чеснотах. Це свідчило про твердість його покликання і тому протоігумен з дорадниками і настоятелем монастиря допустили Андрея до складання перших обітів.

13 серпня 1889р. новин Андрей склав свої перші монаші обіти. Протягом трьох років, згідно з Конституціями ЧСВВ, брат Андрей готувався до торжественних обітів. Протягом цього часу він віддався науці. У 1889-90 роках студіював риторику в Добромильському монастирі. В наступному шкільному році пішов на студії в єзуїтську колегію у Кракові для студій з богослов’я. Під час навчання переніс важку хворобу, захворів на тиф. Хвороба мало не закінчилася смертю.[24] Закінчив студії докторатом з богослов’я перед єзуїтською професорською комісією.[25] Після захисту докторату поїхав в Кристинопільській монастир для підготовки до торжественних обітів. Там відбув 8-денні ре колекції, написав заяву про зречення своїх дібр на добро Чину і 14 серпня 1892р. склав торжественні обіти. Це відбулося на співаній Службі Божій у присутності народу,

[20] Патрило Ісидор, о. др. ЧСВВ. Нарис Історії Галицької Провінції ЧСВВ // *Нарис Історії Василіанського Чину Св. Йосафата.* – Рим, 1992. – С. 321-322,324-325.
[21] Там же, с. 313-314.
[22] Там же, с. 316-319.
[23] Скрутень Йосафат, о. ЧСВВ. У чернечій келії //*Богословія,*1926. Кн.1,– С. 29.
[24] Там же, с. 31-34.
[25] Там же, с. 34.; Шептицька Софія, *Молодість і покликання о. Романа Шептицького. – Львів 2001.– С. 111-118.*

друзів, родичів. З часу складення торжественних обітів Андрей правно став належати до східного обряду згідно Конституції Лева XIII “Singulare Praesidium”.[26]

### І.5. о. Андрей Шептицький – ієромонах ЧСВВ. Його священиче служіння.

22 серпня 1892р. Андрей отримав ієрейські свячення з рук Перемиського єпископа Юліана Пелеша.[27] Приміційну Службу Божу відслужив у Прилбичах на радість батькам, друзям, народу, в часі реколекцій, які проводили оо. Василіани 11 вересня 1892р.[28]

Наступні сім років монашого життя Андрей робив те, до чого його покликували настоятелі. З 1893р. він став учителем новиків у Добромильському монастирі. Отець Андрей був першим українцем, який обійняв цю посаду в зреформованому чині. З цим завданням він справився успішно, був для молодих монахів більше як батько ніж настоятель. З 1895р. виконував також уряд заступника настоятеля, дорадника, бібліотекаря, навчав молодих ченців грецької мови. Наступного року додався ще один обов’язок – завідуючий церквою. Роки в Добромилі були ще роками більш закритого монашого життя.[29]

22 червня 1896р. о. Андрея призначено Львівським ігуменом монастиря Св. Онуфрія. На цьому становищі відкрився великий місіонерський талант митрополита. Роки перебування у Львові принесли йому перші плоди всенародного признання за його невтомну працю на духовній ниві. У Львові ігумен Андрей розгорнув велику душпастирську і місіонерську працю; голосив реколекції, сповідав, проповідував. Познайомився з українською інтелігенцією і шкільною молоддю для яких проповідував реколекції.[30] Поряд з місіонерською працею виконував тягар канцелярської роботи.

Отця Андрея призначають настоятелем місій і єпископським комісарем для справ сестер Служебниць НДМ і сестер Василіанок в Словіті. Добачивши, що сестрам Василіанкам бракує монашого духа і основ життя згідно Св. Василія Великого, отець Андрей Шептицький рішається їм допомогти. В1897 р. о. Андрей проводить у сестер успішно реформу і посилає їм одного отця і брата з ЧСВВ для розвитку монашого життя.[31]

---

[26] Скрутень Йосафат, о. ЧСВВ. У чернечій келії //*Богословія,*1926. Кн.1,– С. 34-35.
[27] Скрутень Йосафат, о. ЧСВВ. У чернечій келії //*Богословія,*1926. Кн.1,– С. 35.; Лаба В, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С. 29.
[28] Шептицька Софія, *Молодість і покликання о. Романа Шептицького. – Львів 2001.– с.* 119-121.
[29] Скрутень Йосафат о.ЧСВВ. У чернечій колегії // *Богословія,* 1926. Кн. 1,– с. 36-37.
[30] Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С. 30.
[31] Скрутень Йосафат о.ЧСВВ. У чернечій колегії // *Богословія,* 1926. Кн. 1,– с.38, 39.

Місійні праці любив о. Андрей понад усе, тому основує разом о. П. Філясом часопис "Місіонер" для постійної можливості проповідництва.[32] Мав бажання зробити місії в Болгарії, але римська влада була проти.[33]

У вирі місійно-душпастирської діяльності не забуває о. Андрей і основної справи – власного освячення. Проводить багато особистих реколекцій, серед них місячні реколекції у Добромилі.[34]

Останнім монашим служінням о. Андрея Шептицького був уряд викладача морального богословя і догматики у Кристинопільському монастирі. До цього служіння він був покликаний 26 серпня 1898р.[35] Короткий час прийшлось о. Андрею виконувати уряд викладача, бо вже 17 червня 1898р. він був покликаний церковною владою на станіславівську єпископську кафедру.

### І.6. Станіславівський єпископ Андрей Шептицький і його діяльність.

" *Нині справа вже вирішена! І не мною вирішена. Мною зате вчинена жертва... Я вийшов уже із монашої келії... Монахом не перестаю бути! І монашого каптура, цього великого символу професії, яка є цілою моєю славою та щастям, не скидаю. – А й на будуче заодно старатись буду йти по євангельським радам*".[36]

17 червня 1899р. папською буллою монах ЧСВВ Андрей граф Шептицький був іменований Станіславівським Єпископом.[37] Отець Андрей не прагнув мітри, він був справжнім монахом і дорожив монашим життям. До того ж бажанням зреформованого Чину до якого належав о. Андрей, було допомагати білому священству у душпастирстві. Серед василіан витав більше місіонерський дух чим бажання церковної кар'єри. о. Андрей усіма своїми силами відмовлявся від єпископського уряду про що є свідчення в його посланні до духовенства Станіславівської єпархії "Наша Програма" від 2 серпня 1899р.: "Коли мав я стати Станіславівським єпископом, довго боронився я і зробив усе, що міг, щоби від цього уряду усунутися, і щойно ясно висказана воля Святішого Отця,

[32] Там же, с.38.
[33]Там же, с.39.
[34] Скрутень Йосафат о.ЧСВВ. У чернечій колегії // *Богословія,* 1926. Кн. 1, - С.38.
[35] Там же, с.39.
[36] Шептицький Андрей. Пастирське послання до духовенства Станіславівської єпархії Наша Програма // *Твори Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Пастирські листи ( 2.VII. 1899- 7. IX. 1901*). – Торонто, 1965.
[37] Лятишевський І., о. др. Митрополит Андрій Шептицький як Єпископ Станіславівський // *Богословія* 1926, Кн. 1. – С. 231.

якому я, як монах, винен послух більше ніж хто-небудь другий, схилила мене до прийняття цього тягару”.[38]

17 вересня 1899р. відбулась хіротонія Андрея Шептицького на єпископа в Архикатедральному храмі Св. Великомученика Юрія у Львові. 20 вересня він приїхав в Станіславів, а 24 вересня відслужив свою першу Архиєрейську Літургію. Вірні та духовенство прийняли нового владику з радістю і надією. Ось як висловився учень митрополита о. др. Василь Лаба про його номінацію на єпископа: “Василіанський чернець Андрей Шептицький виходив з монастиря знову на світ, повністю підготований до владичної служби в Українській Церкві, закріплений у її дусі і в національній свідомості та зорієнтований в потребах Церкви і народу... Чернець Андрей Шептицький відбув на Станіславському владичному престолі неначе свій другий новіціят, тим разом новіціят в умінні управляти єпархією”.[39]

Молодий єпископ з ревністю взявся за працю. Починаючи з весни 1900р. провів канонічну візитацію своєї єпархії. Своєю добротою і тактом як вірних, так і духовенства пригорнув до себе. Написав пастирські листи до гуцулів і до вірних Косівського деканату. Розпочав будівництво Духовної семінарії в Станіславові, звернув увагу на студентство, був всім для всіх. Вже будучи митрополитом у Львові подарував бібліотеку Станіславівській Капітулі. З жалем проводжали владику Андрея вірні до Львова 13 січня 1901р.[40]

Як висловлюється о. др. Василь Лаба цей рік єпископської служби у Станіславові був для Андрея Шептицького ідилією у його житті,[41] але Боже Провидіння вже покликало його для нових подвигів і жертв для Церкви і Народу на митрополичому престолі у Львові.

### І.7. Андрей Шептицький – Галицький Митрополит. Відновлення монашества.

21 жовтня 1900р. папа Лев XIII іменував Андрея Шептицького Львівським Архиєпископом і Галицьким Митрополитом. 17 січня 1901р. відбулася торжественна інтронізація новоіменованого ієрарха Андрея у храмі Св. Юра у Львові. У своїй привітальній промові митрополит Андрей представив себе своїм вірним такими словами:

---

[38] Шептицький Андрей. Пастирське послання до духовенства Станіславівської єпархії Наша Програма // *Твори Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Пастирські листи ( 2.VII. 1899- 7. IX. 1901*). – Торонто, 1965.

[39] Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С. 31-32.
[40] Лятишевський І., о. др. Митрополит Андрій Шептицький як Єпископ Станіславівський // *Богословія* 1926, Кн. 1. – С. 231-235.
[41] Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С.34.

“Коли я обіймаю становище руського Митрополита, то я ним хочу бути, і ним буду”. Ці слова він вірно додержав протягом цілого життя.[42]

Перебував митрополит Андрей на престолі до 1 листопада 1944р., до своєї смерті. За цей час він зробив дуже багато для Церкви і для народу. Його діяльність можна характеризувати як діяльність Князя Української Церкви і Провідника українського народу.[43]

В першому десятилітті своєї праці митрополит Андрей зайнявся, насамперед, духовними потребами у своїй Церкві. Найперше він робить реформу Духовної Семінарії у Львові.[44]

Митрополит Андрей успадкував задовільне число душпастирів, які були також добрими народними робітниками. Але він хотів мати не лише добре, але зразкове духовенство. З часом він виховав до двох сотень освічених на заході священиків, переважно безженних, з яких міг вибирати єпископів, духівників, викладачів Богословської Академії.[45]

Одночасно митрополит Андрей розпочав реформу монастирів. Він застав чернецтво в Галичині слабо розвинутим. На той час існував лише один чоловічий чин Отців Василіан, один жіночий чин Сестер Василіанок та одне Згромадження Сестер Служебниць НДМ, ще нове, в стадії розвитку.

Чернечих покликань в Галичині було багато. Траплялося часто, що українські дівчата вступали до латинських згромаджень. Українські хлопці якщо не мали освіти або ремесла, не могли вступити до василіанських монастирів. Ці три чернечі спільноти були занадто тісні для різнорідних монаших покликань, що їх Бог давав Українській Церкві. Характерним явищем для Галичини кінця XIX – початку XX століття було виникнення гуртків побожних хлопців і дівчат, які тужили за чернечим життям і які не знаходили собі місця в існуючих трьох чернечих спільнотах. Ці гуртки стали зав’язками майбутніх монахів Студитів, Сестер Студиток, Сестер Пресвятої Родини, Йосафаток, Йосифіток та Мироносиць.[46] Цими спільнотами зайнявся митрополит Андрей особисто.

Великий обсяг виконаної праці митрополитом не дозволяє нам охопити в пропонованій роботі всіх ділянок його діяльності, тому ми зупинимось на тій його діяльності, яка стосується нашої теми, а саме, його зусилля, віднова, духовне укріплення

---

[42] Там же, с.35.
[43] Мудрий Софрон, вл. Д-р. // *Нарис історії Церкви в Україні.* – Івано-Франківськ, - С. 445; Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С.37.
[44] *Артикули для започаткування процесу.* – Рим, 1958. – С. 13.
[45] Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С.39-40.
[46] Там же, с.41-42.

монашества в Галичині на початку XX століття. З огляду на те, що найбільше зусиль митрополит Андрей присвятив віднові монашества в перших роках свого перебування на львівській кафедрі, то ми зупинимось на їхньому аналізі. Звичайно, потрібно додати, що митрополит Андрей опікувався монастирями протягом усього свого митрополитування, що і буде показано далі. Ось як оцінює працю митрополита Андрея у цьому напрямку архимандрит Климентій Шептицький, рідний брат митрополита: " В огляді праці Митрополита Андрея – не можна проминути з мовчанкою його старання і трудів, щоби нашій Церкві, а через це і народу в найбільшій мірі запевнити скарби, укриті в радах Євангельських. Один Бог знає, скільки він за те молився, як часто за те думав, і як постійно до того стремів, щоби ті, такі спасенні – бо самим Божим Спасителем дані ради, ширилися по нашій землі, щоби життя за тими радами стало доступним для як найбільшого числа наших людей – а при тому, щоби і відродилося – по можливості в первісному старовинному вигляді – східне монашество".[47]

Таким чином з двох спонтанно виникнених спільнот в Кристинополі (сучасний Червоноград – А.Ф.) та Олеську, якими заопікувався в 1898-99 роках о. Андрей, виник монастир Студитів.[48]

Діяльність митрополита Андрея не зупинилась лише на відновленні східного монашества, справу, яку він уважав провідною у своєму житті. Діяльність митрополита Андрея по віднові монашого Духа охоплювала всі існуючі на той час чини і згромадження. За час його митрополитування чин оо. Василіан значно зріс і поширився чисельно та організаційно. На Закарпатській Україні була проведена віднова ЧСВВ, що був майже цілковито змадяризований. За океаном повстали нові провінції та віцепровінції – в Канаді, США, Бразилії. Всі ці праці діялися з відома та з допомогою митрополита Андрея.[49] Митрополит сприяв розвитку Чину СВВ, з якого вийшов сам, Сестрам Василіанкам. Заснував східну вітку Отців Редемптористів (ЧНІ). Сприяв Сестрам Служебницям, які вже існували, дбав про утворення нових жіночих Згромаджень. Вони мали трудитися для пекучих проблем тодішнього суспільства.[50]

Розмах праці в обнові монашества відповідав широті ниви Української Церкви тодішньої Галичини: "Присвоєння нашій Церкві такої місійної сили, якою є оо. Редемптористи і спровадження їх до нашої церковної провінції – зріст чину Сс. Василіянок і побільшення їхньої виховавчої діяльності – спроби заснування чисто

[47] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.150.
[48] Там же, с. 152
[49] Баран Степан. *Митрополит Андрей Шептицький.* – Мюнхен947. – С. 27-28.
[50] Там же, с. 26-29.

контемплятивних жіночих монастирів, – а вкінці думка, яка тепер стала в Католицькій Церкві вже загально прийнятим кличем, щоби східна і західна Церкви дійшли до взаємної пенетрації за допомогою своїх монаших чинів (західні органи формують власні галузи східного обряду і дають в цей спосіб можливість східним вступати в свої ряди – без покинення рідного обряду, – а також східні чернечі громади приймають до себе кандидатів з Латинської Церкви) – ось ряд прояв, що в теперішньому лихоліттю потішає надією на краще майбутнє; історик, який колись буде досліджувати початки цих подій, таких важливих для нашої Церкви, зустрінеться всюди в самому джерелі з почином, з працею, з щедрою жертвою митрополита Андрея".[51]

***І.7.а. Виникнення монахів Студійського Уставу.***

"Ще перебуваючи у Василіанських монастирях та виконуючи обов'язки магістра новиків в Добромильський обителі (1893-96 рр.), а потім Львівського ігумена (1896-98рр.) переконався я, що Добромильська колегія не відповідає всім покликанням, з якими мається до діла в нашому народі. Бо та конгрегація, що була встановлена згідно норм конгрегації клерикальної (священичої – А.Ф.), не приймає юнаків, які не мають ні професії, ні науки. Хлібороб рільник або зовсім не буває допущеним, або інколи завдяки особливим причинам буває прийнятий, то часто тратить покликання, бо не знаходить в монастирі життя достосованого до свого стану; по монастирях плекається наука і ремесло – а звичайна праця ручна, іменно рільництво, виконується світськими робітниками, хоча найбільша частина нашого народу займається рільництвом, і виключно здатна до праці такого типу. Як єпископ вважаю за мій обов'язок, старатися, щоби мій народ міг легше йти за радами Євангелія".[52] Такими словами митрополит Андрей в Листі до Конгрегації для Східної Церкви з 6 лютого 1921 року обґрунтовує мотиви задля яких він утворив, а вірніше відновив, давнє східне монашество в своїй Церкві.

Основним мотивом митрополита Андрея щодо заснування монастиря Студійського уставу був мотив пастирської необхідності – щоби дати можливість провадити чернече життя для широкого загалу української молоді. З другого боку, митрополит Андрей поклав на монашество, особливо на монашество східного типу надії в справі об'єднання Церков. Монашество УГКЦ утворене на взір давнього східного монашества на його

[51] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.154-155.
[52] Там же, с.150-151. Автор цитує з листа Митрополита Андрея Шептицького з 6. II. !921. до С. Конгрегації для Східної Церкви.

думку, має служити інструментом для досягнення єдності Церкви: "... Я не вагаючись, скажу, що справа Єднання Церков в значній мірі буде справою чернецтва. Ні для справи Єднання дисидентських Церков, ні для блага східних народів, Католицька Церква не може зробити важливішого, як відновити й обновити чернецтво східної Церкви, яке так процвітало аж до X-го століття і залишилось таким близьким до чернецтва західного у їхніх спільних засадах, що правлять за фундамент одному і другому".[53] Ідеальним уставом у Східній Церкві який дає можливість співіснування різних напрямків діяльності в одному і тому ж монастирі, є устав Св. Теодора Студита.[54] Саме на нього звернув свою увагу митрополит Андрей.

Митрополит Андрей не хотів засновувати якийсь новий чин,[55] тому заснування монастиря Студійського Уставу, типу притаманного Східним Церквам, швидше виглядає на віднову монашества, яке втратила УГКЦ на початку XX століття. Натхнення до організації монастиря Студитів прийшло до митрополита від двох гуртків побожних юнаків, що хотіли вести чернече життя, але не могли вступити до ЧСВВ. Вони утворились – одні в 1898-99 роках на фільварку Кристинопільського монастиря ЧСВВ, другі – в 1901-02 роках в Олеську. Молоді хлопці мали бажання вести життя молитви і праці згідно східних Отців Церкви. Митрополит Андрей познайомився з першими безпосередньо, бувши на той час викладачем в Кристопільському Монастирі і надав їм духовний провід. З другими познайомився будучи вже митрополитом під час канонічної візитації.[56]

Сам митрополит ще з своїх богословських студій почав знайомство з творами Східних Отців, особливо з творами Св. Василія Великого. Протягом студій він простудіював їх в оригінальній грецькій мові. Будучи магістром новиків базував свої конференції на науці Св. Василія Великого. З його ініціативи почали виникати так звані братства Св. Василія (Третій Чин Св. Василія Великого).[57]

З благословення галицької ієрархії о. Андрей відкриває новіціят для перших студитів 22 вересня 1898року в Новому Дворі (фільварок Кристинорільського Монастиря). Коли став митрополитом в 1901р. переводить їх поближче до себе – у Львівське передмістя на вул. Вульну. На початок монахів було лише семеро осіб.[58]

---

[53] Sreptyckyj Andre. La restauration du monachisme slave // *Bulletin des Missions*, 1923, Abbaye St. Andre, Bruges, Belgigne.
[54] Див. Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,*1926, Т. IV.– С.151.
[55] Там же, с. 152.
[56] Там же.
[57] Мицько Ігор. *Святоуспенська Лавра в Уневі* ( *кінець XIII ст. – Кін енець XX ст.* ).– Львів, 1998. – С. 86.
[58] Там же, с.87.

Нова монаша спільнота бажала триматися уставу Св. Теодора Студита, в літургійному і в дисциплінарному планах наслідуючи перших монахів Київської Русі.[59]

В 1904році митрополит збудував для Студитів монастир у Скнилові біля Львова.[60] Нова спільнота потребувала уставу, тому митрополит Андрей написав його, закінчивши 5 червня 1906 року. 30 жовтня 1906р. на спільній єпископській конференції в Перемишлі цей устав був підписаний трьома галицькими єпископами. Першим архимандритом Скнилівської Лаври Св. Антонія Печерського став сам митрополит Андрей.[61]

Опіка митрополита над студитами тривала протягом цілого його життя. В 1908 р. він висилає декількох студитів в Боснію душпастирювати для українських емігрантів.[62] В 1909 р. віддає монахам свій будинок у Львові.[63] Після зруйнування Скнилівської Лаври під час І -ї Світової Війни, поселяє студитів в Уневі, в 1919році. В 1921р. фундує студитський монастир в с. Зарваниця, в 1930р. Лавру Св. Івана Хрестителя у Львові, з 1931р. три місійні станиці на Підляшші та Поліссі.[64]

Немаючи змоги займатись самостійно монастирем, митрополит Андрей в 1911р. переконав свого рідного брата Казимира Шептицького залишити адвокатську кар'єру і вступити в монастир студитів. Казимир закінчив потрібні студії, прийняв монашество з іменем Климентій і був призначений ігуменом. Архимандритом Студитів був митрополит Андрей до самої смерті.[65]

Перу митрополита належить також Учнівський Устав з 1920р. та частина Великого Типікону 1936 року.[66]

Митрополит Андрей часто відвідував студитів, як батько своїх дітей. Ось свідчення о. Климентія Шептицького: " Відколи наша братія поселилася в Скнилові, Митрополит помимо своїх численних занять, щоразу знаходив час, щоби її відвідати; а коли загостив до Скнилова, то не для власного відпочинку, а завжди мав науку для братів, або скликав раду чи капітулу, а в вільному часі приймав кожного брата окремо, що зголошувався (а ніколи їх не бракувало) і там в келії (постійно зарезервованій для нього) в чотири очі напоминав і потішав, заохочував і повчав, радив та розсуджував, а завжди з широким,

[59] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,*1926, Т. IV.– С.152.
[60] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,*1926, Т. IV.– С.152.
[61] Мицько Ігор. *Святоуспенська Лавра в Уневі* ( *кінець XIII ст. – Кін енець XX ст.* ).– Львів, 1998. – С.88.
[62] Там же, с.89.
[63] Там же., с.89-90.
[64] Амман А.М.,о.- Марко, ієромонах. *Ченці Студитського Устава.* – Едмонтон1955. – С.18-22.
[65] Nebesniak E. *Il Metropolita.* – Roma, 2001. – p.163
[66] Базилевич М. Анатоль. *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. 13-65.

лагідним та вирозумілим для людської крикрості серця, що саме також рветься до високих подвигів і других до того пориває. Коли був поза Львовом наприклад на візитації, тоді писав листи до Скнилова, писав також і до Каменици ...".[67]

З цього бачимо велику особисту заангажованість митрополита Андрея у справі розвитку монахів студитів. Справа віднови східного монашества для митрополита Андрея була справою його життя. Наводимо уривок з його Заповіту: "... Навколішки стаю перед особою Вашої Святості, осмілюсь я Вам поручити діло, для якого я старався працювати ціле своє життя: З'єднання Церков та віднова східного монашества".[68]

Будучи вірним сином Христової Церкви митрополит бачив завданням Своєї Церкви найперше працювати для єдності Вселенської Церкви.[69] Для досягнення єдності Церкви він робив конкретні кроки, серед яких – віднова східного монашества: "Щоби поставити греблю зростаючому уподібнюванню до латинських практик, ця передбачлива людина (митрополит Андрей – А.Ф.) постановила оснувати поруч існуючої в українській з'єднаній Церкві, але дуже в західному дусі переродженої вітки великої чернечої родини Св. Василія Великого, новий Чин по змислі і літургійній формації більше східно наставленої вітки того самого Чина... Щоб відкрити собі дорогу на Схід, або, бодай її собі ще більше не замкнути, Митрополит Андрей взявся за дію. Основою йому мали послужити духовні напрямні монастиря Студіон, зібрані в окремі постанови".[70]

Відновлене східне монашество дістало покликання для праці в Христовій Церкві, і в особливий спосіб для праці над з'єднанням Церкви.[71]

### *І.7.б. Заснування східної вітки Чину Найсвятішого Ізбавителя (ЧНІ).*

В серпні 1910 року в Монреалі (Канада) мав відбутися Світовий Євхаристійний Конгрес. На той час в США та Канаду виїхало велике число українців в пошуках кращої долі. Митрополит Андрей використав поїздку на Конгрес також як нагоду щоби відвідати своїх вірних. Майже чотири місяці він присвятив цій справі.[72]

Починаючи з 1906 року для українців в Канаді почали працювати Отці Редемптористи Бельгійської провінції що були послані в Канаду для фламандців. О.

---

[67] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,*1926, Т. IV.– С.155.
[68] Заповіт митрополита Андрея Шептицького на руки Св. Отця папи Пія XI. Рим, Липень 1923р.
[69] Гузар Любомир, владика. Екуменічна місія Східних Католицьких Церков у баченні Митрополита Андрея (Шептицького) // *Ковчег* № 2. ІІЦЛБА – Львів, 2000 – С. 190 –191.
[70] Амман А.М. ,о., Марко, ієромонах. *Ченці Студитського Устава.* – Едмонтон,1955. – С.4-5.
[71] Див. *Типікон.* Уложили Слуги Божі Митрополит Андрей і Архімандрит Климент Шептицькі – Студити. – Львів, 1996. – С. 10,12; Sreptyckyj Andre. La restauration du monachisme slave // *Bulletin des Missions*, 1923, Abbaye St. Andre, Bruges, Belgigue.– p.3.
[72] Nebesniak E. *Il Metropolita.* – Roma, 2001. – p.103-114.

Ахіль Деляре, Бельгієць, прийняв східний обряд і служив для українців Літургію в їхньому обряді. Розпочали працю Отці Редемптористи для українських емігрантів в Саскачевані і Йорктоні .[73]

Відвідуючи Канаду митрополит Андрей познайомився з їхньою працею, яка йому сподобалась.[74] Він запропонував отцям ЧНІ поповнити свої сили молодими отцями з України і для того заснувати дім в Галичині. Почалися переговори з о. генералом ЧНІ. Вони закінчилися укладенням угоди в 1913 році, згідно якої, митрополит Андрей зобов'язується уділити дім для Чину, сприяти їхньому розвитку. Митрополит погодився визнати їхні привілеї дані Апостольською Столицею під однією умовою, що Отці Редемптористи приймуть український обряд, що не будуть вводити до обряду нічого нового, а навпаки приймуть цілковито обряд УГКЦ. Його мають прийняти також і ті, що вступлять в Чин. Через два місяці Конгрегація Поширення Віри дала своє підтвердження.[75]

21 серпня 1913 року оо. Редемптористи прибули в Україну до Унева. Після повороту з заслання в 1919 р. митрополит передав отцям свою посілість в Збоїських біля Львова. Там вони збудували Малу Семінарію. В 1924 р. митрополит дарує свою посілість в Голоско Велике для Новіціяту.[76]

Опіка митрополита для ЧНІ була щедрою. З його благословення отці розпочали місії в Тернополі, Станіславові, на Волині. Бути редемптористом означає бути місіонером. Митрополит Андрей запросив отців ЧНІ на Україну саме для місіонерської праці. Ще в 1913 році він бажав вислати їх до Тернополя, але Світова Війна перешкодила цьому плану. Місію в Тернополі Отці Редемптористи розпочали дещо пізніше.[77]

В Станіславів Редемптористи прибули на запрошення владики Кир Григорія Хомишина.[78]

З 1926 р. отці ЧНІ з благословення митрополита Андрея розпочинають місію на Волині. Серед місіонерів – о. Миколай Чернецький. Переборюючи труднощі, місія приносила добрі плоди. До митрополита Андрея та Перемиського єпископа Йосафата Коциловського приїжджали делегації людей за католицькими священиками.[79]

---

[73] Бахталовський Роман, о.ЧНІ. *Апостол З'єднання наших часів.* – Львів, 2001. – С. 31-32.
[74] Хом'як Р., о. ЧНІ. Митрополит Кир Андрей Шептицький в Канаді // *Ювілейна книга оо. Редемптористів Східного Обряду.* – Йорктон, 1955. – С.111.
[75] Схрейверс Йосиф, о.ЧНІ. Основання Чина Оо. Редемптористів Східного Обряду // *Богословія,* 1926. – С. 51-54.
[76] Маланчук Володимир, о.ЧНІ. ОО. Редемптористи в Західній Україні, // *Ювілейна книга.* – С.161-165.
[77] Там же, с. 165-167.
[78] Там же, с. 168-169.
[79] Курилас Богдан, о.ЧНІ. оо. Редемптористи на Волині // *Ювілейна книга. – С. 173.*

В 1957 році митрополит зробив ще один щедрий дар для ЧНІ – дім по вул. Зиблиневича у Львові з каплицею. В 1938 р. УГКЦ святкувала срібний ювілей (25 років) перебування отців ЧНІ на Україні. 13 листопада 1938 року митрополит Андрей Шептицький разом з Кир М. Чарнецьким та протоігуменем Й. Девохт посвятили дарований дім. За 25 років Отці Найсвятішого Ізбавителя провели 484 місії і 740 інших апостольських праць: віднови місій, духовні відправи для священиків, семінаристів, монахів і монахинь.[80]

У віднові монашества в Українській Церкві митрополит Андрей керувався двома напрямками. Перший, приоритетний, – відновлення східного монашества яким були Студити. Другим напрямком були дії спрямовані на прищеплення в Українській Церкві латинських чинів східного обряду, тобто формування східних віток латинських чинів. Митрополит захоплювався широкою гамою латинських чинів які охоплювали своєю діяльністю необхідні ділянки апостольської праці в Католицькій Церкві.

“ Яке гарне в латинській Церкві це суцвіття, таке багате й різноманітне, Орденів і релігійних Конгрегацій! Хай процвітає їхній апостолят, хай благословляють його Небеса! Саме завдяки йому більшість членів вселенської Церкви так міцно, так швидко приєднається до центру Християнства: саме завдяки цьому апостоляту секти і єресі, які виникають, не мають успіху в Латинській Церкві. Здобути задля справи Єднання силу цьому апостоляту – ось та милість, яку ми, з’єднані з Римом Східні, благаємо в Неба, ось що ми просимо в наших братів римо-католиків” – заклик до дій митрополита Андрея на конференції в Папському Східному Інституті 18 грудня 1921 року де він виголосив свою доповідь.[81]

Ідея пенетрації не була ідеєю митрополита Андрея, вона виникла в Католицькій Церкві значно раніше. До часів митрополита Андрея бажаних результатів утворення східних віток латинських чинів не принесло. Це була невирішена проблема Католицької Церкви. З історії є знані спроби створити східну вітку отців домініканців в XVI ст. у Вірменії, а також за митрополита Ігнатія Потія ( XVII ст.) на Україні. Ці спроби були невдалими і закінчувалися повною латинізацією їхніх членів.[82]

“ Прищеплення полягає в тому, що Західні Чини та Згромадження, переходячи на східні терени для праці поміж східними християнами, затримують латинську монашу дисципліну, але водночас приймають східний обряд, східну церковну дисципліну, звичаї

[80] Див. *Аналекта ЧНІ*, 1939. – С. 75-78.
[81] Sreptyckyj Andre. La Mission du monachisme dans la guestion de L’union des Eglises // *Studion vol* I .1923. – p.40.
[82] Nebesniak E. *Il Metropolita.* – Roma, 2001. – P.166.

та традиції того народу, між яким працюють. Таке перещеплення, що включає в собі західну монашу дисципліну й східну Літургію, скріпляє Схід, бо вносить західну Карність, але й водночас шанує й скрупулянтно зберігає все, що заторкує східну церковну дисципліну й Літургію".[83]

Митрополит Андрей будучи ще студентом пізнав силу латинського монашества, особливо ордену Венедиктинців. Коли став митрополитом виступив з ідеєю створення східних віток латинських чинів. Разом з ідеєю про єдність Церкви поширював митрополит ідею пенетрації бо бачив в чернецтві наймогутніший засіб для досягнення єдності Церкви. Велеградські Конгреси,[84] конференції в Римі, Бельгії, Голландії 1920-21 років[85] дали свій результат і на Заході. В 1924 році Отці Венедиктинці заснували східну вітку, а з 1928 р. заіснував відомий монастир в Шевтонь. Згодом східні вітки створили отці Єзуїти в Білорусії, Капуцини в Люнетові біля Пінська та ін.[86]

### *І.7.в. Відновлення жіночих монастирів.*

Перебираючи митрополичий престол, митрополит Андрей застав жіноче чернецтво в незадовільному стані. На цей час існував лише один чернечий чин Сестер Василіянок (ЧСВВ) та нове згромадження Сестер Служебниць НДМ, яке перебувало ще в стані розвитку. Траплялося, що українські дівчата вступали до латинських монастирів і залишали свою Церкву, свій обряд.[87]

Будучи ігуменом Львівського монастиря ієромонах Андрей Шептицький запропонував передати духовний провід Сестер Василіанок та Сестер Служебниць Отцям Василіанам із завданням зреформувати їхні монастирі. Тодішній митрополит Сільвестер Сембратович погодився, і з його благословення ієромонаха Андрея Шептицького в травні 1897 року було призначено комісаром Василіанок і Служебниць.[88]

На кінець XIX ст. жіночий Чин Святого Василія Великого перебував у жалюгідному стані. Причинами занепаду монастирів були політичні обставини – російський царський уряд припинив існування католицьких монастирів на своїй території, реформа австрійського цісаря Йосифа II у XVIII ст. привела до зникнення багатьох жіночих монастирів. Заморський синод 1720 року та деякі українські католицькі єрархи

---

[83] M. P. *Postguam Apostolik Sedis.* Can 5.
[84] Nebesniak E. *Il Metropolita.* – Roma, 2001. - P. 147-148.
[85] Схрейверс Й., о. ЧНІ. З подорожі митрополита Андрея Шептицького по Бельгії і Голландії при кінці 1920 і з початком 1921 рр.// *Богословія,* 1926: Вибрані питання .– С. 238-240.
[86] Худло Михайло, о. ЧНІ. Східна вітка оо. Редемптористів //*Ювілейна книга. – С. 90-96.*
[87] Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С.41.
[88] Цьорох М. Саломія, Монахиня Василіанка *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василіянок.* – Рим, 1964. – С. 47-48.

пробували відживити жіноче монашество, але ці заходи мали мало успіху.[89] На кінець XIX ст. в Галичині існували лише два монастирі сестер ЧСВВ – у Словіті і Яворові (з 1881р. ще й у Львові).[90]

Реформа розпочалась з травня 1897 року заснуванням спільного новіціяту для всіх монахинь василіанок у Словіті і побудовою клявзурного муру.[91] Сприянням митрополита Андрея 24 серпня 1902 року у Словіті відбулась капітула сестер. На цей час заіснували вже чотири монастирі сестер ЧСВВ. Через п'ять років 22 серпня 1907 р. відбулась нова капітула. З цього часу митрополит почав працю над уставом сестер.[92]

Галицькі єпископи на чолі з митрополитом Андреєм на конференції в Перемишлі 19 квітня 1909 р. вирішили не відступати від традиції жіночих монастирів ЧСВВ, згідно якої кожен монастир становить свою цілість і має право на свій новіціат.[93] В цьому кроці видно бажання митрополита і єпископів триматися монашого уставу Східної Церкви, згідно якого монастирі на сході є канонічно незалежними один від одного.

22-23 серпня 1909 року відбулася у Львові Загальна Рада монастирів сестер ЧСВВ. На Раді митрополит Андрей представив правила для сестер якими вони повинні керуватися. Митрополит не придумав нового уставу для сестер ЧСВВ, але відшукав старий устав уложенний ще митрополитом Йосифом Рутським з XVII століття, переписав його на українську мову, поділив на розділи, позначив їх числами і подав примітки з творів Св. Василія Великого. Про свою працю над уставом Рутського та Конституціями для Сестер ЧСВВ митрополит пише в листі до сестер за 6 жовтня 1909 р. під назвою "Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ".[94]

Суттю реформи, яку проводив митрополит у монастирях сестер ЧСВВ, було повернення до східних джерел монашества. Митрополит виступав проти централізації Чину та проти введення латинських богослужбових практик в хорову молитву. В одному з листів митрополита до сестер ЧСВВ читаємо: "Устави Ваших праць не будуть полягати в тому, щоби відповідати чим раз то іншому духові наших часів, але в тому щоби по можливості жити духом так само як жили інокині в четвертому столітті по Христі. Як корінь хто перерубає і дуб засохне, як монаший чин відітнеться від прадавніх передань

[89]Цьорох М. Саломія, Монахиня Василіанка *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василіянок.* – Рим, 1964. – С. 42-46.
[90] *Каталог Сестер ЧСВВ.* – Рим, 1983. – С.6.
[91] Цьорох М. Саломія, Монахиня Василіанка *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василіянок.* – Рим, 1964. – С.48.
[92] Там же, с. 48-50.
[93] Там же, с. 51-53; *Конференції Архиєреїв УГКЦ (1902–1937).*– Львів, 1997. – С. 25-26.
[94] Шептицький Андрей. *Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ* (6.X.(21.X.н.ст.) р. Б. 1909) перед ВПСвОНВВ. – Жовква, 1909. – С. 3-13.

Отців, не може не стати карикатурою... В проведенню тих змін не позволимо, а ще говорю в імені всіх трьох Єпископів нашої Церковної провінції, котрі мене до того уповноважили, не позволимо відступати від традицій від віків прийнятих в наших монастирях...".[95]

Митрополит Андрей дбав про монахинь ЧСВВ, часто приїжджав до монастиря і заохочував у монашому подвизі духовними конференціями. На прохання сестер митрополит пояснював кожний пункт уставу Й. Рутського і це тривало чотири роки. Давав часто реколекції, кожного року проводив канонічну візитацію, давав облечин кандидаткам, приймав перші і вічні обіти, сповідав і був доступний для кожної з сестер. Дбав митрополит про користь для сестер василіанок як духовно так і матеріально – придбав декілька домів у власність сестрам.[96] З XIX ст. Сестри ЧСВВ почали займатися педагогічною діяльністю. За сприянням митрополита було розширено їхню виховавчу діяльність. Сестри вели сиротинці, Вчительську Семінарію, Дівочий Інститут, Дівочі гімназії,[97] фахові школи.

Сприяв митрополит і у місіях які піднялися сестри василіанки. Так у 1912 році в США (Філадельфія), 1915 – Крижевці (Югославія); 1921–Ужгород, 1922 – Пряшів, 1935 – Маріяповч (Мадярщина), 1939 – Аргентина (Апостолес) заіснували жіночі монастирі ЧСВВ.[98]

Був присутнім митрополит і на Капітулі сестер василіанок 27-28 грудня 1923р. Щоб краще зберегти традиції східного чернецтва та правила Св. Василія Великого у жіночих монастирях ЧСВВ в 1925 р. з благословення митрополита у Львові на вулиці Убог було створено контемплятивний жіночий монастир. Цей монастир діє і по сьогодні в смт. Брюховичі біля Львова.[99]

Подбав митрополит Андрей Шептицький також про розширення діяльності існуючих і про створення нових чернечих і напівчернечих жіночих Згромаджень для обслуги і потреб широких народних мас. В цьому з ним співдіяли перемиський та станіславський єпископи. Особливо поширене на початок XX ст. було Згромадження Сестер Служебниць Непорочної Діви Марії (ССНДМ).

---

[95] *Текст промови на випуску слухачів Духовної Семінарії у Львові.* ( Назва справи не відповідає змістові тексту, можливо, через помилку описувачів фондів ЦДІАЛ – А.Ф.) // ЦДІА України у Львові, ф.358, оп.1, спр. 38, арк.3-4.

[96] Слободян Віра, ЧСВВ., *К*ілька сторінок із хроніки монастирів сс. Василіянок // *Богословія,* 1926:Вибрані питання. – С. 240-245.

[97] Баран Степан. *Митрополит Андрей Шептицький.* – Мюнхен 947. – С.28.

[98] Див. *Каталог Сестер ЧСВВ*. – Рим, 1983. – С. 6.

[99] Цимбалістий Василь, о.ЧСВВ. Богопосвятне життя в Христовій Церкві і сучасній Україні. // *Календар Світла,*1994. – Торонто – С. 75-76.

Коли Андрей Шептицький став Галицьким Митрополитом він почав активно цікавитися станом Згромадження. Так у 1902 році назначає Старшою Сестрою у Згромадженні сестру Йосафату Гордашевську і назначає магістра новіціату у Кристинополі Ординаріатським Комісарем. З нагоди цих назначень пише лист до сестер в якому затверджує устави з 1892р. і поручає вірно їх виконувати. Коли постали спори щодо того, хто повинен провадити Згромадження, галицький єпископат на чолі з митрополитом вирішили поділити Згромадження по лінії поділу трьох єпархій і підчинити їх єпархіальним єпископам. Також постановили написати Устави Згромадження і подати їх для затвердження Апостольським Престолом. Працю над Уставами єпископи поручили митрополиту Андрею.[100]

Протягом трьох років 1904-1907 тривала праця митрополита над Уставами. Владика радився в тій справі з компетентними отцями, але редагував їх сам: “ Я вже взявся і усильно працюю над укладенням для Вас нових правил, вірніше над зміненням старих. Не здаюся в цій справі лише на свій розсуд і я просив декількох отців, які Ваше Згромадження добре знають, щоб мені подали всі свої зауваги і пропозиції щодо Ваших правил. Всі подані ними їхні праці вживу в редакції, яку сам на себе беру”.[101]

Митрополит Андрей застав в своїй митрополії молоде Згромадження Сестер Служебниць НДМ. Воно було засноване в 1892 році в с. Жужелі з ініціативи о. Єремії Ломницького, ЧСВВ та о. Кирила Селецького. В тому ж році їхні Конституції затвердив кардинал Сильвестр Сембратович. Головною метою засновників було уможливити життя за євангельськими радами для дівчат, які не могли дати необхідного великого посагу для вступу до жіночих монастирів ЧСВВ, і щоб вони допомагали священикам у парафіяльному душпастирстві.[102]

Причину реформи Уставів Згромадження ССНДМ митрополит Андрей подає у своєму Листі до сестер за 22 квітня 1907 року: “Досвід однак показав, що ці Устави (Устави 1892р. –А. Ф.) не у всьому були для цього Згромадження відповідними, а що найголовніше, то не були вони укладені так, щоби могли вони отримати підтвердження Апостольського престолу. Для цього нова кодифікація сталася необхідною”.[103] Задля

[100] Боцян Йосиф, єп. Пастирські листи Митрополита Андрея // *Богословія,* 1926. Кн. 1-4. Том. IV, – С. 124.
[101] Шептицький Андрей, Божою Милістю і Святого Апостольського Престола Блогословенієм Галицький Митрополит, Архієпископ Львівський, Єпископ Камянце-Подільського. *Сестрам Служебницям Пречистої Діви Марії Мир у Господі і Архієрейське благословення* (Крехів,3/4 1906).– С.2.
[102] *Тебе Бога хвалимо. Сестри Служебниці Непорочної Діви Марії . Перше Сторіччя.* – Рим, 1992. – С.12-15, 117.
[103] Шептицький Андрей, Божою Милістю і Святого Апостольського Престола Блогословенієм Галицький Митрополит, Архієпископ Львівський, Єпископ Камянце-Подільського. *Сестрам*

духовного вдосконалення уставів та задля правильного канонічного оформлення Уставів Сестер СНДМ митрополит Андрей зробив їхню реформу.

Коли Устави були готові, митрополит призначив на 20-22 квітня 1907 року Загальну Раду Згромадження на якій вони були прийняті. Разом з Уставами митрополит подав права і обов'язки Митрополичого Комісаря для Згромадження.[104] У цій копітній праці видно велику посвяту митрополита для Згромадження ССНДМ.

Сприяв митрополит для сестер і матеріально – допоміг купити центральний дім на Личакові.[105]

Український народ завдячує сестрам Служебницям за їхню працю як сестер милосердя та опіку над сиротами, які залишилися по війнах (початку XIX ст.). Митрополит сприяв Сестрам у їхній місії за океан в 1911р., в Бразилію.[106] До 1914 року митрополит відвідав Сестер, провів їм духовні конференції, вів дружні розмови, сповідав і відслужив Службу Божу.[107] В 1922р. відвідуючи Бразилію відвідав також Сестер, дав їм духовну конференцію, всі у нього сповідалися, відправив Архиєрейську Службу Божу, дав благословення. В результаті розпорошені сестри по великій Бразилії з'єднались в одну провінцію.[108]

В 1921р. митрополит виїхав до Канади заради галицьких сиріт, над якими трудились Сестри Служебниці та інші Інституції.[109]

Затвердженню Уставів перешкодила І Світова Війна. В 1917 році вийшов новий Кодекс Канонів Латинської Церкви. В 20-х роках XX ст. достосували Устави до нового Канонічного Права і 27 липня 1932 р. папа Пій XI потвердив декретом Устави ССНДМ. Так увінчалось діло митрополита Андрея над Уставом ССНДМ.

Як було сказано вище, на початку XX ст. в УГКЦ було характерним явище виникнення спільнот хлопців і дівчат які бажали вести чернече життя але не могли вступити до існуючих монастирів ЧСВВ. Таким спільнотам допомагав митрополит Андрей.[110] Згодом з них постали такі жіночі згромадження як:

- Сестер Йосифіток в 1898р. в с. Цабрів для праці з дітьми і молоддю. (Сестри Святого Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії).

---

*Служебницям Пречистої Діви Марії Мир у Господі і Архієрейське благословення* ( Львів. 22 квітня (9.IV)1907 р.) лист перед УЗССНДМ. –Жовква, 1907. – С. 3.

[104] Там же, с.3-6.

[105] Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С.47.

[106] Великий Анатазій, о. ЧСВВ. *Нарис Історії Згромадження ССПНДМ 1892-1967.* –Рим, 1968. – С. 168.

[107] Там же, с.210-212.

[108] Там же, с. 209.

[109] Там же, с.230.

[110] Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги.* – Рим, 1965. – С.42.

- Товариство мироносиць в 1910 р., яке в 1914 р. роерганізаване у Згромадження Сестер Мироносиць під Покровом Св. Марії Магдалини для опіки над сиротами і літніми дітьми.

- Згромадження Сестер Пресвятої Родини у 1911-12 рр. Для катехизації дітей і молоді на парохіях, утримання сиротинців та облаштування храмів.

- Згромадження Сестер Св. Священомученика Йосафата у 1914 р. відновило свою діяльність (діяло з 1792 р. на Підляшші). Їхньою харизмою була опіка мощами Священомученика Йосафата, а згодом додалося ще й катехизаційне служіння та місії.

У 1922 році митрополит Андрей за порадою настоятеля Редемптористів о. Схрейверса запросив Сестер Милосердя Св. Вікентія в Галичину для заснування східної вітки свого згромадження. Наступного 1923 року дві групи українських дівчат поїхали в Бельгію на новіціят, а в 1926 році був заснований перший монастир на Україні. Згромадження Сестер Милосердя було засноване 1838 року в Бельгії. Харизмою Згромадження є виконування діл милосердя й любові до людей (опіка і догляд хворих, опущених дітей, старців, вчительство та виховання молоді).

В 1924 р. з благословення Митрополита Андрея у Яворові (Перемишлянський район) був заснований Монастир Сестер Уставу Теодора Студита (Студитки). Завданням Сестер Студиток є відновлення традиційного жіночого монашества. Як і монахи студити, так і сестри можуть займатися різного роду діяльністю, на взір давніх жіночих монастирів Київської Русі. Зокрема вони займаються мистецькою працею (вишивка, ткацтво, писанкарство), господарсько-ремісничою діяльністю, лікарською, катехизаційною, виховною та місійною діяльностями.[111]

На 1939 рік, після якого почалося знищення монашества УГКЦ Радянською Владою, в Галичині існувало 31 чоловічих і жіночих монастирів та домів різних Чинів і Згромаджень. Число богопосвячених осіб сягало 1500 осіб. На Закарпатті на 1944 рік існувало 8 монастирів, в яких жило близько 100 монахів і монахинь.[112]

Зростання чисельності богопосв'ячених осіб та інституційний розвиток чернецтва кінця XIX ст. – поч. XX ст. пов'язаний з швидким розвитком українського суспільства того часу. Швидка модернізація суспільства вимагала від Церкви пошуку нових форм чернечого життя і служіння. З другого боку, пожвавлення масового українського національного руху стимулювало відродження зацікавленості історичною чернечою

[111] Див. Глистюк Ярослав, Турій Олег. Греко-Католицьке чернецтво в релігійному житті України, 1939-2001 роки. // *Ковчег.* №3.ІІЦ, ЛБА. – Львів, 2001. – С.363-364; Цимбалістий Василь, о.ЧСВВ. Богопосвятне життя в Христовій Церкві і сучасній Україні. // *Календар Світла.*1924. – Торонто – С.79-91.
[112] B. Bociurkiw. *The Ukrainian Grek-Catolik Church and the Soviet State (1939-1950).* – Edmonton - Toronto, 1996. – p. 28-30, 215-216.

традицією. Будучи чутливим до суспільних змін та церковних потреб митрополит Андрей, верховний пастир УГКЦ цього періоду, зробив усе можливе для віднови та поглиблення як східного чернецтва так і нових форм чернечого життя в УГКЦ.

## Розділ ІІ. Аналіз чернечих уставів пера Митрополита Андрея Шептицького.

### ІІ.1. Устави Згромадження Сестер Служебниць Пречистої Діви Марії Непорочно Зачатої. Обряду Греко-Католицького (УЗССНДМ).

#### *ІІ.1.а. Загальний аналіз Уставу Сестер Служебниць НДМ.*

Про історію виникнення уставу дивись Розділ І. Митрополит Андрей зредагував нові Устави ССНДМ на основі уставів 1892 р. Вчитуючись в них відчувається сильний монаший дух їхнього автора, його турбота про молоде Згромадження. Працюючи над уставом, митрополит Андрей написав лист[113] до сестер про причини задля яких переробляється устав. Старі устави не були виконані до кінця, дещо з них не було впроваджене в життя , вони не відповідали потребам сестер, не враховували юрисдикції владик у межах своїх єпархій та ін. В такому вигляді вони не могли послужити Згромадженню для його розвитку і не могли би бути затверджені Апостольським Престолом.[114]

З листа також довідуємось про кризу, яку переживало Згромадження, а саме – послаблення духовного життя та втручання зовнішніх осіб у справи Згромадження. Бажаючи запобігти цим проблемам митрополит Андрей радить сестрам поглибити своє монаше життя: ”Про одне лише дбайте, щоби в покорі та послузі Божу Волю сповнювати, і нічим на світі не журіться, що не є Вашим обов’язком. Додержуйте святу мовчанку, працюйте і моліться, а до інших речей не мішайтеся, залишіть їх Вашим Наставникам, мені, і здайтеся на Боже Провидіння”.[115]

Устав редакції митрополита Андрея був прийнятий на Загальній Раді Згромадження ССНДМ яка відбулася 20-22 квітня 1907 року у Львові. Устави Сестер Служебниць[116] складаються з двох частин що містять в собі 461 правило. Частина перша “Про природу Згромадження, його членах і способі життя “складається з 19 глав. Частина друга “Про устрій та провід Згромадження” складається з 134 глав. Устави Сестер Служебниць - справжній монаший устав : “Тут маємо правила, як у кожному монашому уставі, про

---

[113] Шептицький Андрей. Сестрам Служебницям Пречистої Діви Марії мир о Господі і Наше Архієрейське Благословенє (Крехів 3.IV. 1906) // *Пастирські послання.* Т. 3 – Жовква, 1900-09. –15с.
[114] Там же, с.4-5.
[115] Там же, с.1-3.
[116] *Уставы Згромадження Сестеръ Служебниць Пречистой Дьвы Маріи Непорочно Зачатои. Обряду Греко- Католицкого.* – Жовква, 1907. – 109с.

природу Згромадження, тобто те, що є його істотою і що творить чернечу спільноту – це є відречення від світу і життя в монастирі".[117]

В загальному аналізі Уставу Сестер Служебниць використаємо працю видатного українського вченого о. Атаназія Великого, ЧСВВ, який опрацював історію Згромадження ССНДМ. Згідно нього в нових Уставах ССНДМ редакції Митрополита Андрея видно замітні зміни. Вдосконалення проведено в трьох вимірах: аскетичному, право-дисциплінарному та адміністративному.[118]

Вдосконалення аскетичне: "Безперечним здобутком нових Уставів було аскетично-чернече поглиблення і поширення життя в Згромадженні; коли в Уставах 1892 р. більше уваги і місця зверталося на працю сестер, в нових звернено увагу на внутрішні вироблення чинів; коли в перших точно визначено поведінку назовні і зовнішню, нові наголошували лад монастирський і внутрішні настанови; коли попередні наголосили сестрину любов, нові додали окремий розділ про скромність як чесноту, а не тільки як поведінку зовнішню. Треба б вчитуватися в один і другий текст, щоб відчути духа одних і других".[119]

15-літній досвід показав на потребу реформи в правно-дисциплінарному вимірі:"Була визначена докладніше ціль Згромадження і на першому місці "вічне спасіння і досконаліть власних душ через захования трьох чернечих обітів(УЗССНДМ I,1 – А.Ф.)", коли перші Устави виходили з журби про добро душ інших, а головно сільського народу."

З уваги на зміну наголосу, були розроблені ті частини Уставу, які займалися чернечим і духовним вишколом сестер: кандидатура, новіціят, вишкіл.

Чернечі обіти були визначені в своїх правних вимогах, що більше; до обітів була також узгляднена чеснота стосовно обіту, а це замітно поглиблювало й удуховнювало аскетичний аспект Згромадження. Визначений краще зовнішній лад в монастирях, внесено розділ покути, недужих сестер, про тих що вступають до Згромадження .[120]

Найбільше вдосконалення в Уставах, на думку о. Атаназія Великого, – адміністративне. Адміністративному виміру Згромадження присвячена ціла друга частина Уставів. Доми сестер підлягають владі місцевих єпископів відповідно до границь єпископів згідно давнього церковного права Східної Церкви, що не враховував

[117] Базилевич Анатоль М. *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. 13-62.
[118] Великий Атаназій, о. ЧСВВ. *Нарис історії Згромадження Сестер Служебниць НДМ 1892-1967*. – Рим, 1968. – С. 164.
[119] Там же, с.164-165.
[120] Там же, с.165.

старий устав. Митрополит Андрей чітко визначив права комісара[121] у справах ССНДМ у листі яким апробує Устави від 22 квітня 1907р. Загальна Рада Згромадження ССНДМ прийняла герб та клич свого Згромадження.[122]

### *ІІ.1.б. Життя з Богом в УЗССНДМ.*

В главі І Уставів Згромаджень ССНДМ відкривається суть чернечого життя в Згромадженні ССНДМ. Воно має подвійну ціль. Найпершою ціллю Згромадження є; "дбати про вічне спасіння і досконаліть власних душ через виконання трьох чернечих обітів убогості, чистоти і послуху, та Уставів Згромадження".[123] Другою головною ціллю є: "ревно брати участь в покірній праці для слави Божої і добра ближніх: виховуючи малих дітей по захоронах, обслуговуючи хворих і дбаючи про порядок і красу в церквах."[124] В правилі третьому подають додаткові праці, які можуть виконувати сестри Служебниці.

Щоби осягнути ціль чернечого життя в Згромадженні потрібно виконати закон самозречення: "Щоби легше і швидше Сестри осягнули таку високу ціль свого чернечого життя, треба щоби всі залишивши світ, рідню, всі добра і приємності світського життя щоденно борючись з самим собою, старалися наслідувати у всьому Ісуса Христа і Його Пречисту Матір, йдучи за євангельськими радами".[125] Наслідування Христа є , для митрополита Андрея, умовою справжнього чернечого подвигу.

На першому місці в монахині має бути Св. Письмо: "...книга Св. Євангелія, то перше правило монаршого життя".[126]

Можна побачити в Уставах натяк на друге джерело духовності – Св. Передання, коли Устави проголошують особливими покровителями святих ап. Павла, Василія Великого, Йосафата і Макрину.[127] Також і в Молитві Посвяти Згромадження Сестер Служебниць: "Святі: Апостоле Павле, Василіє Великий, Йосафате, Макрино, і всі Преподобні Отці і Матері, що Богу Угодили, а нам приклад досконалого життя монашого

---

[121] Шептицький Андрей. *Сестрам Служебницям Пренепорочної Діви Марії* (Львів 22/9. IV. 1907р.) перед УЗССНДМ – С. 4-6.
[122] Див. *Рішення Ради Загальної Згромадження Сестер Служебниць Пренепорочної Діви Марії Обряду Греко-Католицького, котра відбулася у Львові на днях 20, 21 і 22 квітня.н.ст.1907 р.* після УЗССНДМ – С. 105-106.
[123] *УЗССНДМ*, п. 1.
[124] Там же, п.2.
[125] Там же, п.4.
[126] Там же.
[127] Там же, п.5.

залишали, опікуйтеся нами перед Божим Престолом".[128] Про Св. Передання як джерело духовності митрополит Андрей ясніше пише в Уставах Студитів.

Глава XIV "Про духовні вправи" означає спільні і приватні молитви Сестер Служебниць. Устав сестер не передбачає строго притримуватися богослужбового уставу Східної Церкви, як наприклад, в монастирях Студитських. Правила наголошують на спільній молитві зранку і ввечері,[129] спільне розважання, духовне читання, іспит сумління, поміщення Св. Тайн та ін. До приватних молитов належить щоденна вервиця.[130] Можна сказати що в Уставі Сестер Служебниць є відображена побожна практика тодішньої Української Греко-Католицької Церкви: правило 151 наказує по можливості брати участь в святкових Вечірнях і Утренях, з іншого боку говориться про Молебні, Вервицю та "Ангел Господень".[131]

Хоча устав Сестер Служебниць не зобов'язує сестер до повного добового кола Східної Церкви і не є таким строгим щодо молитви як устави східних монастирів, все ж він не звільняє від есенціального, а саме – плекання духа молитви. Правило 168 глави XIV твердить: "Всі сестри нехай часто просять Бога про дух молитви, молитву люблять, і стараються свої духовні вправи робити якнайкраще. Нехай моляться в ім'я Ісусове, серцем сокрушеним, з пошаною, покорою, великим довір'ям і зосередженням духа, віддаляючи ревно від себе всі розсіяння, також з серцем гарячим і беззупинно; браком духовних потіх ніколи не знеохочуються. Такою молитвою переможуть сестри всі труднощі, наберуть чеснот, дійдуть до досконалості, витримають в ласці Божій і в Згромадженню аж до смерті, і осягнуть вічне спасіння".

Чернече життя в Згромадженні Сестер Служебниць згідне з традицією чернечого життя в Христовій Церкві і є збудоване на виконанні трьох обітів: убогості, чистоти і послуху.[132] Глава XI присвячена обіту убогості. "Через обіт убогості сестри зрікаються права розпоряджатися правно якою-небудь дочасною річчю без дозволу своїх правних Настоятелів".[133] Устав дозволяє сестрам на право власності дочасних речей,[134] але забороняє їм уживати їх по своїй волі.[135] Убогість для сестер Служебниць полягає в

[128] Див. *Рішення Ради Загальної Згромадження Сестер Служебниць Пренепорочної Діви Марії Обряду Греко-Католицького, котра відбулася у Львові на днях 20, 21 і 22 квітня н.ст.1907 р.* після УЗССНДМ – С.108.
[129] *УЗССНДМ*, п. 142.
[130] Там же, п.147.
[131] Там же, п.146-147.
[132] Там же, п.63.
[133] Там же, п.77.
[134] Там же, п.79.
[135] Там же, п.78.

“зреченні розпоряджатися дочасними добрами”.[136] Такі речі як “помешкання, засоби праці, одежа, харчі і все інше в Згромадженні називається і є спільними...”[137] Інші речі можуть бути приватними але з урахуванням правила77.

Перед складанням обітів новичка має написати акт розпорядження своїм майном.[138] Устав заохочує сестер до досконалості в убогості: “Убожество монаше нехай всі сестри люблять як свою матір що їх годує, як обильне джерело великих заслуг і як той мур, що стереже Згромадження від упадку...”[139]

Глава X присвячена обіту чистоти: “через обіт чистоти зобов’язуються сестри зберігати безшлюбність і беруть на себе новий обов’язок стримуватися з обіту від усього, що противиться чистоті”.[140] В наступних правилах цієї глави устав глибоко розкриває поняття чистоти, яке включає в себе чистоту не тільки тіла, але й душі і серця.[141]

Глава XI присвячена обіту послуху: “Через обіт послуху сестри зобов’язуються сповнити кожний наказ своїх Старших, який лишень відноситься чи то прямо чи не прямо до збереження обітів і Уставів Згромадження”.[142] Згідно уставів обіт послуху зобов’язує тоді, коли настоятельки наказують “під святим послухом”, або “в імені Ісуса Христа”[143] але заохочується усильно до досконалого послуху.[144] Зрештою послух для ченця чи черниці є найосновнішою річчю: “Нехай знають сестри, що в Згромадженню найосновнішою річчю є послух, і що від його точного збереження залежить добрий стан Згромадження. Тому то нехай всі стараються з усім зусиллям ламати свою власну волю, а виконувати швидко, вірно, з належною смиренністю, без вимовок та нарікань усе, що наказують їм їхні Старші, або приписується Уставами...”[145]

Вважаємо що вартує звернути увагу на XII главу Уставів яка має назву “Про головні чесноти і звичаї монахині”. Тут говориться про переміну серця,[146] про віру і покору, терпеливість, взаємну любов, умертвлення, шукання натхнення Св. Духа.

Глава XIII присвячена скромності сестер, яка , як вважає редактор Уставів, є не тільки окрасою сестер але й поміччю до дальшого поступу в чеснотах.[147]

---

[136] *УЗССНДМ*, п.100.
[137] Там же, п.95.
[138] Там же, п.80-91.
[139] Там же, п.100.
[140] Там же, п.102.
[141] Там же, п.105.
[142] Там же, п.116.
[143] Там же, п.117.
[144] Там же, п.119.
[145] Там же, п.118.
[146] Там же, п.126.
[147] Там же, п.133.

Глава XV “Про зовнішній порядок в домах” зобов’язує до порядку який сприяє духовному зросту сестер. В ній ж говориться про мовчання яке має строго дотримуватися.[148]

Проаналізувавши Устави ССНДМ, з огляду на внутрішнє життя з Богом його членів, можливо зробити висновок про глибину чернечого життя в Згромадженні Служебниць.

### *ІІ.1.в. Життя з ближнім в УЗССНДМ.*

“В Згромадженню ССНДМ нема двох степеней сестер, але всі між собою є рівні”.[149] Сестри між собою є всі рівні і повинні керуватися взаємною любов’ю.[150]

Щодо діяльності Згромадження Сестер Служебниць, то праця є другою основною ціллю Згромадження. Про працю сестер говорить XVI глава першої частини Уставів. Основною діяльністю сестер Служебниць має бути ведення захоронок для дітей. В них мають сестри вчити дітей молитов, катехизму, біблійну історію, рахування, дитячі забави, пісні і вірші, і якщо можливо – читати і писати.[151]

Можуть сестри приймати в свої доми на виховання дівчат-сиріт,[152] вести школи,[153] навчати старших дівчат[154] та поширювати християнську літературу,[155] обслуговувати хворих,[156] працювати в лікарнях і провадити малі лікарні.[157]

Дозволено сестрам працювати при церквах,[158] засновувати доми на місійних територіях.[159]

Зрештою всяка праця є дозволена: ”Сестри нехай стараються бути завжди зайнятими потрібною працею, щоби в той спосіб уникнути дуже шкідливого дармування, заробляти на своє утримання і на милостиню для убогих (якими повинні по своїх силах опікуватися), щоби вправлятися в чеснотах, найперше в покорі і умертвленню та спокутувати гріхи свої і людей. Можуть сестри виконувати всякі роботи,

[148] *УЗССНДМ*, п.186
[149] Там же, п.6.
[150] Там же, п.130.
[151] Там же, п.190-195.
[152] Там же, п.196.
[153] Там же, п.197.
[154] Там же, п.198.
[155] Там же, п.199.
[156] Там же, п.201-203.
[157] Там же, п.204-206.
[158] Там же, п.207.
[159] Там же, п.209.

які лишень годяться з нашим станом, керуючись завжди в тій речі досконалим послухом до погляду Старших”.[160]

## II.2. Витяг з Правил Святого Отця Нашого Василія Великого(ВПСвОНВВ) редакції Митрополита Йосифа Рутського та Конституції Жіночих Монастирів ЧСВВ(КЖМ ЧСВВ) Митрополита Андрея Шептицького.

### *І.2.а. Загальний аналіз ВПСвОНВВ та КЖМ ЧСВВ.*

Працюючи над відновою жіночих монастирів ЧСВВ, митрополит Андрей не бажаючи вводити новий устав для сестер Василіянок відшукав давній устав, укладений ще митрополитом Йосифом Веямином Рутським на початку XVII ст. Вже з 21 вересня 1897 р. Апостольська Столиця надала право Галицькому Митрополиту затвердити устав для інокинь ЧСВВ, але цього не сталося. В наступні роки пропонувалося затвердити для сестер чоловічий устав ЧСВВ, але митрополит Андрей спротивився цьому з двох причин: чоловічий устав не відповідав потребам монахинь і провадив до централізації жіночих монастирів.[161] Шукаючи виходу з цього становища митрополит Андрей переклав на українську мову устав Й. Рутського що був виданий в 1771 р. польською мовою у Вільні і виявилось, що цей устав зовсім не застарів і годиться для монахинь: “... Я зачав тому два роки перекладати на українську мову книжечку Рутського і в короткому часі зрозумів, що ця праця надзвичайно цінна, прямо знаменита, що вона є правдивим кодексом, уставом, а зовсім не аскетичною лишень книжкою, і що повністю замінить собою всілякі нові кодифікації”.[162]

Митрополит Андрей переклавши текст Й. Рутського на українську мову, поділив його на абзаци, які позначив цифрами і примітками з творів Св. Василія Великого.[163] Відомо що митрополит Андрей був великим знавцем і перекладачем з грецької мови творів Св. Василія Великого, над якими почав працювати будучи ще магістром новиків в Добромилі. Далі в своєму листі до інокинь ЧСВВ, митрополит Андрей схвалює устав Й. Рутського, називає його “великим монахом”,[164] “перейнятим духом Св. Василія”.[165] “Одним словом, “Витяг” Рутського є правдивою перлиною, твором найдосконалішим з цілої василіанської літератури від XVI ст. до наших днів, є першою працею того роду в

[160] *УЗССНДМ*, п.213.
[161] Шептицький Андрей. *Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ*. Перед ВПСвОНВВ. – С. 3-4.
[162] Там же, с.5.
[163] Там же, с.6.
[164] Там же, с.8.
[165] Там же.

світовій літературі, яка перевищує на ціле небо подібні праці , не кажучи вже за конституції Грота Феррати".[166]

22-23 серпня 1909 р. відбулась Загальна Рада жіночих монастирів ЧСВВ у Львові на якій був проголошений устав Й. Рутського (містить 169 правил) зобов'язуючим для інокинь ЧСВВ з поправками Загальної Ради. Були прийняті також Конституції Жіночих Монастирів ЧСВВ пера митрополита Андрея (123 правила), які були затверджені церковною владою 12 жовтня 1909 р. Б.

Митрополит Андрей уклав, починаючи з 1907 р. , Начерк Конституцій Сестер Василіянок,[167] який і був запропонований на Загальній раді 1909 р. Начерк Конституцій складався з 110 правил в шістьох головних розділах, а прийняті Конституції містять 123 правила, що свідчать про доопрацювання Загальної ради. Все ж, основна, фундаментальна праця над Конституціями належить митрополиту Андрею.

Устав Й. Рутського поділений на такі розділи: вступ, убогість, чистота, послух, спосіб спільного життя, повинності фіртянки. З цього добре видно що ВПСвОНВВ є справжнім монашим уставом. Вчитуючись в нього зауважується і відчувається глибокий монаший дух. Конституції митрополита Андрея відповідають духові ВПСвОНВВ і написані з причин уточнення і конкретизації правил життя сестер-монахинь на вимогу часу (вік Уставу Й. Рутського на поч. XX ст. становив приблизно 3 століття). Прийняті Конституції складаються з 8-ми розділів що містять 123 правила і ще одного доданого розділу під назвою "Вступаючи в монастир треба мати сильну постанову".

Начерк Конституцій митрополита Андрея стоїть на сторожі давнього церковного права та східної традиції.

Згідно Конституції кожен монастир є незалежним і має право мати свій окремий новіціат: "Кожний жіночий монастир нашого Чину становить окрему цілість і є від інших незалежним...";[168] "Кожний монастир є родиною, котра під проводом своєї голови-матері самостійно керує своїми справами".[169] Цими правилами окреслюється право незалежності монастирів між собою і їхня підлеглість місцевим єпископам – право, яким завжди керувались Східні Церкви.

Конституції захищають наступну традицію, яка від віків зберігалася в Східних церквах, а саме – спільне відправляння молитовного правила . Конституції наказують

---

[166] Шептицький Андрей. *Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ*. Перед ВПСвОНВВ. – С. 9.
[167] Див.Базилевич А. М. – *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-63– В-65.
[168] *КЖМ ЧСВВ*, п.1.
[169] Там же, п. 17.

ігумені: “Нехай уважає на те, щоб сестри ціле церковне правило точно і побожно відмовляли в хорі”.[170]

Конституції сестер Василіянок це другий чернечий устав пера митрополита Андрея після уставів Сестер Служебниць. Він виконаний на високому духовному, адміністративному та юридичному рівнях: “Характеризуючи цілість “Начерку Конституцій”, треба сказати, що в ньому враховані всі чотири головні аспекти монашого життя, а це адміністративний в нутрі, компетенції ординаріїв, тобто митрополита і місцевих єпископів, аскези – цього найважнішого і головного чинника чернечого життя, і вкінці господарсько-економічний аспект”[171] так оцінює працю митрополита Андрея - М. Базилевич.

### *II.2.б. Життя з Богом в ВПСвОНВВ та КЖМ ЧСВВ.*

В першому правилі ВПСвОНВВ говориться про ціль життя монахинь ЧСВВ: “Ціллю монашого життя є, бути досконалим в любові до Бога або статися подібним до Бога в любові. Не лише самому вправлятися в любові життям молитви і праці, але і ближніх до неї потягати словом і прикладом”.[172]

Щоби досягнути цієї високої цілі монахиня повинна стати на шлях самозречення. Самозречення є засобом, який провадить до цієї цілі. Монахиня повинна зректися сатани і його діл,[173] “світу і того що в ньому є, тобто покинути всі світські заняття, родичів і товариства з світськими людьми”;[174] зректися себе і умертвити свої похоті, пристрасті, розум і волю заради Бога;[175] і “іти за Христом, тобто безнастанно і пильно вправлятися в святих чеснотах, особливо ж в тих трьох: вбогості, чистоті і послусі...”[176]

Монаше життя сестер Василіянок має за фундамент виконання трьох обітів: убогості, чистоти і послуху. Про обіт убогості говорять правила 6-24 ВПСвОНВВ. Монаша убогість зобов’язує монахиню не мати своєї приватної власності і наказує спільне вживання монастирських дібр: “Нехай жодна з сестер немає нічого власного нічого не називає своїм[177]. Все має бути спільним для всіх і має служити для спільного

---

[170] *КЖМ ЧСВВ*, п.62.
[171] Див. Базилевич А. М. – *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-65
[172] *ВПСвОНВВ*, п.1.
[173] Там же, п.2.
[174] Там же, п.3.
[175] Там же, п.4.
[176] Там же, п.5.
[177] *ВПСвОНВВ*, п.6.

вжитку, як те, що належить до науки, чи до харчу чи щодо одежі."[178] Обіт убогості стереже спільне життя сестер, ставить їх в рівність між собою, розвиває чесноту покори.

Другим обітом для сестер ЧСВВ до виконання є обіт чистоти. ВПСвОНВВ в пунктах 26-60 відкриває глибину монашої чистоти. Чистота монахині це досягнення ангельської чистоти, тобто чистота не лише тіла, але й душі: "Монаший стан називається образом ангельської невинності, для цього потрібно нам наслідувати чистоту ангелів, яка полягає не лише в збереженні дівицтва, але й у віддаленні від усякої тілесної похоті."[179] До злих нахилів які походять від тіла і заплямлюють душу ВПСвОНВВ відносить: гнів, ненависть, брехню, гордість, балакучість, лінивство в молитві, старання про красу лиця або одежі, бажання розмов і непотрібних товариств.[180] Обіт чистоти зобов'язує монахинь до панування над язиком;[181] вправляння в покорі, до відповідної зовнішньої поведінки;[182] повздержаності в їжі (правила 31, 32, 58, 59) та ін.

Обіту послуху ВПСвОНВВ присвячує правила 61-93.[183] Для монахинь василіанок обіт послуху є найосновнішою і святою річчю: "Першою річчю в монашому житті є святий послух" [184]. Настоятельки є замісницями Бога на землі і виконавцями Його волі [185]. Монаший послух має бути досконалим, тобто монахиня має відректися своєї волі і розуму і віддатися повністю на волю настоятельки: "Монаший послух має бути досконалим не лише зовнішньо, але й внутрішньо. Зовнішньо повинна кожна все виповнювати і нічому не спротивляться, хоч би те, що настоятельки накаже, мало б перевищувати природні сили, хоч би видавалося, що наражує на смерть. До того ж, має все те робити без шемрання, бо хоча б усе виконала, але нарікаючи, і з внутрішньою гордістю, це не буде відповідати своєму обов'язку (монахині – А.Ф.)і повинна бути покарана через брак покори".[186] "Виконуючи зовнішній наказ повинна це робити з внутрішньою охотою і ревністю і пильно старатися свою волю підчинити волі настоятельки і розумом своїм погоджуватися з думкою настоятельки і ні в чому їй не противити, хоча б перевищувала її і розумом і наукою і іншими дарами".[187]

[178] Там же, п.7.
[179] Там же, п 25.
[180] Там же, п.26.
[181] Там же, п.28.
[182] Там же, п.29.
[183] Там же, п.61-93.
[184] Там же, п.61.
[185] Там же, п.62, 66-70, ін.
[186] Там же, п.64.
[187] *ВПСвОНВВ*, п.65.

До монашого послуху належить не тільки робити те, що накажуть, але й нічого не робити без волі і благословення настоятельок,[188] те ж стосується і чужих справ.[189]

Правило 93 підсумовує монаший послух сестер ЧСВВ: "Кожна з сестер нехай усильно старається про те, щоби віддати думку про себе цілковито, а не лише частинно, в розпорядження настоятелів, що має робити, де має мешкати, у всіх справах нехай думає, що сам Бог керує нею через настоятельку, яка Бога заступає".

Щодо літургійної молитви, то сестри ЧСВВ зобов'язані відправляти повне церковне правило в хорі: "Нехай уважає (ігуменя – А.Ф.) на те щоби сестри ціле правило церковне точно і побожно відправляли в хорі".[190] Аналізуючи ВПСвОНВВ митрополита Йосифа Рутського бачимо, що монахині василіанки зобов'язані до повного церковного правила Східної Церкви. З плином часу і плином обставин в молитовну практику сестер ЧСВВ входять практики Латинської Церкви. В своїй молитовній практиці сестри ЧСВВ на початку XIX ст. моляться традиційне церковне правило Східної Церкви, а також почитають Христове Серце, Непорочне Зачаття Діви Марії, відвідують Св. Тайни, моляться Розарій та ін.[191] Сам митрополит Андрей був проти нововведень і скорочень не одобрених церковною владою.[192]

Монахині зобов'язані з пильністю зберігати мовчання,[193] від Повечіря до Першого Часу зобов'язує канонічна мовчанка.[194] ВПСвОНВВ поручає сестрам робити духовне читання, двічі в день іспит сумління та інші духовні практики (див. п.135-143).

Джерелами духовності для монахинь ЧСВВ є Євангеліє та Св. Передання, зокрема правила Св. Василія Великого: "По Євангелію Ісуса Христа і апостольської науки, нема книги яка б могла б мати більшу, або рівну повагу для монахів, як правила Св. Отця нашого (Св. Василія Великого – А.Ф.). нема книги, в яку би могли інокині вчитуватись з такою великою вигодою... На них виховалися святі нашого Чину, вони були школою для цілого ряду всіх тих, яких неможливо злічити; від Святого Івана Дамаскина, Максима, Теодора Студита аж до Святих Антонія і Теодозія Печерських і Святого Йосафата... Нехай же ця книга буде і для вас джерелом живої води яка б'є на вічне життя".[195]

---

[188] Там же, п.76-77.
[189] Там же, п.81.
[190] *КЖМ ЧСВВ*, п.62.
[191] Детальний аналіз молитовного правила сестер ЧСВВ див. Дипломна робота с. Лукії Ольги Мурашко. *Жіночі монастирі Чину Святого Василія Великого в Галичині, 1772-1918*. – Львів, 2001. ЛБА. – С. 37-42.
[192] Шептицький Андрей, *Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ (6.X.(21.X.н.ст.) р. Б. 1909)* перед ВПСвОНВВ. – С.11.
[193] *ВПСвОНВВ*, п.125.
[194] Там же, п.126.
[195] Шептицький Андрей, *Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ (6.X.(21.X.н.ст.) р. Б. 1909)* перед ВПСвОНВВ. – С.10.

### *ІІ.2.в. Життя з ближнім в ВПСвОНВВ та КЖМ ЧСВВ.*

Провідною ідеєю в правилах сестер ЧСВВ є ідея спільного життя: “В цій монашій спільноті все має бути спільне, те що належить і до душі і до тіла. Жодна з сестер не повинна собі обирати пустельного життя. Дозвіл на пустельне життя можуть дати настоятельки лише за дозволом єпископів і то в рідких випадках правдивого Божого покликання (Загальна Рада з 1909р. )”.[196]

Між сестрами має панувати любов: “Любов поміж сестрами має бути така, якої навчив Христос: “Любіть один  одного, як Я вас полюбив. Більшої любові ніхто немає, як коли хтось душу свою віддасть за друзів своїх”.[197]

Від середини XIX ст. в Галичині постала проблема щодо освіти жіноцтва. В процес освіти дівчат були включені жіночі монастирі ЧСВВ. На початок XX ст. монахині розгорнули широку  навчально-виховну працю з молодими дівчатами: вели народні школи, інтернати та інститути, вчительські семінарії, гімназію та сиротинці[198]. Конституції сестер 1909 року присвячують діяльності окремий розділ – “Виховні інститути”.[199] Це свідчить про вагомість суспільної праці в жіночих василіанських монастирях. Те, що говорить ВПСвОНВВ загально про служіння монахинь в правилі першому: “Не лишень самому вправлятися в любові життям молитви і праці, але й ближніх до неї потягати словом і прикладом”, те конкретизують КЖМ ЧСВВ розділом про “Виховні Інститути”.

## ІІ.3. Типікон монахів Студійського уставу.

### *ІІ.3.а. Загальний аналіз Типікону. Історія виникнення.*

Працюючи над відновою східного монашества в своїй Церкві, митрополит Андрей приклався власноручно до їхньої організації, структуризації та влаштування. Для перших монахів що він їх помістив в Лаврі на Скнилові, митрополит в 1905 р. уклав Типікон,[200] тобто устав монашого життя. На конференції в Перемишлі галицький єпископат 30 жовтня 1906 року його затвердив.[201] Скорочено цей Типікон стали називати “Скнилівським Типіконом”. Назву йому взяли від місцевості де був розташований

---

[196] *ВПСвОНВВ*, п. 104.
[197] Там же, п. 124.
[198] Див. Цьорох М. Саломія, Монахиня Василіанка. *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь Василіянок.* – Рим, 1964. – С.95-223.
[199] *КЖМ ЧСВВ*, с.93-94.
[200] *Типікон Студитської Лаври Св. Антонія Печерського в Скнилові під Львовом*. – Жовква, 1912. – 60 с.
[201] Див. Там же, с.33.

монастир – у Скнилові, під Львовом. Типікон складається з вступу, самого уставу та додатків: “Конституції Студитські” та “Покути монастирські” (Їхнім автором є Преподобний Теодор Студит). Скнилівський Типікон містить 126 правил.

Проголошення нового Кодексу Церковного Права в 1917 р. папою Венедиктом XV, повоєнні обставини в яких опинилася монаша спільнота Студитів спонукали до написання нового студійського уставу, так званого – Унівського Уставу.[202] У праці над цим уставом митрополиту Андрею допомагав його рідний брат – о. Климентій, студит.[203] Цей устав був прийнятий на Загальній Раді в Уневі в присутності митрополита Андрея і затверджений його владою 8 листопада 1920 року у Львові.[204] Він складається з 14-ти глав які містять 223 правила. Після цього митрополит почав робити спроби щодо затвердження Унівського Уставу студитів Апостольським Престолом. З цього приводу в 1921 р. він написав лист до Священної Конгрегацій для Східної Церкви щодо віднови східного монашества в УГКЦ (лист від 6. II.1921).[205] В травні 1921 р. Конгрегація відповіла митрополиту Андрею листом, в якому годиться з ідеєю митрополита щодо відновлення монашества східного типу і дає вказівки написати докладний устав монахів Студитів: “Священна Конгрегація для Поширення Віри, як теж Священна Конгрегація для справ Східної Церкви дуже зацікавилася ініціативою Вашого Високопреосвященства створення і прикрашення Церкви українського народу монашеством чисто східного типу, яким є Лавра Студитів в Уневі... Виразним бажанням тої ж Священної Конгрегації є, щоб чим скоріше уложити для лаври в Уневі, так і для всіх інших, які могли б повстати, начерк правил і конституцій, що відтак мають бути представлені тій же Священній Конгрегації, якраз таких, які були б у всьому згідні з правилами і звичаями Східної Церкви... Тому Священна Конгрегація вповні одобрює ідею Вашого Високопреосвященства, щоб новоповертаючій інституції дати у всьому східний характер, уникаючи впровадження до неї норм взятих із подібних інституцій латинських, чи то вони відносяться до зберігання обітів, чи то до внутрішньої дисципліни й організації спільного життя, чи то залежності різних лавр від влади єпископа. Також є волею Священної Конгрегації, щоб монахи Студити, як щодо відправлення хору, так і щодо відправи Служби Божої, зберігали в цілій непорушності візантійський обряд,

[202] Базилевич А.М. – *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-68, В-69.
[203] Дмитрух Севастіян, ієромонах. *Блаженний Климентій Шептицький про молитву у відроджених монастирях Студійського уставу.* – Львів, 2002. – С. 15.
[204] Базилевич А.М. – *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-68, В-83.
[205] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.155.

усуваючи від зміни й нововведення, які ввійшли в обряд уживаний українцями, не виключаючи і тих змін, які в який-небудь спосіб встановлено Замойським Синодом".[206]

В листопаді 1923 р. митрополит Андрей переслав братам студитам в Унів переклад цього листа і додав до нього свій лист-послання. В цьому листі він пригадує бажання Апостольського Престолу і дає свої власні вказівки: прийняти його на загальній раді монастирів та представити йому для випрошення затвердження Апостольським Престолом. Для цього монахи повинні віднайти всі давні студійські звичаї, їх відновити, усталити Студійський богослужбовий устав.[207]

Редакцією нового Типікону[208] займалися два брати Шептицькі – Андрей та Климентій. Праця над ним тривала кільканадцять років. Великий Типікон, як його називають через великий його об'єм, був закінчений щойно 12. VII. 1936р. в Прилбичах.[209] Відомо що о. Климентій користав для праці в римських бібліотеках. Дослідник духовності, нині блаженного Климентія Шептицького, ієромонах С. Дмитрух твердить, що автором Великого Типікону, в основному, був архимандрит Климентій, а митрополит Андрей залишався консультантом з причин великої зайнятості львівською архиєпархією.[210] А.М. Базилевич вважає, що важно встановити , що належить до пера митрополита Андрея, а що о. ігумену Климентію, "треба коротко сказати, що було два редактори "Генерального Типікону".[211] Отець мітрат доктор В. Лаба вважає Великий Типікон науковою працею митрополита Андрея: "це чернечий устав, але поданий у ньому великий джерельний матеріал і рясні текстові завваги роблять його по-суті студією над східним чернечим устроєм".[212]

Великий Типікон "найповніше узагальнив і зібрав усі давні студійські звичаї та монаші Устави".[213] Великий Типікон визрів на базі двох попередніх типіконів (Скнилівського та Унівського) та збірки "Наші звичаї".[214] Крім того він був редагований на базі широкої літератури та рукописів, "на основі джерельних студій різних східних

---

[206] Базилевич А.М. *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-69, В-70.
[207] Там же, с.В-70, В-71.
[208] *Типікон*. Уложили Слуги Божі Митрополит Андрей і Архимандрит Климент Шептицькі – Студити. – Львів, 1996. – 255с.
[209] *Типікон*. – Львів, 1996. – С.206.
[210] Дмитрух Севастіян, ієромонах. *Блаженний Климентій Шептицький про молитву у відроджених монастирях Студійського уставу.* – Львів, 2002. – С. 15.
[211] Базилевич А.М. *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-71.
[212] Лаба Василь, о. Проф. д-р. Заслуги митрополита Андрея перед українською богословсько наукою // У збірній праці *Про великого митрополита Андрея*, – Йорктон. Логос, 1961. – С. 72.
[213] Дмитрух Севастіян, ігумен Свято-Успенської Унівської Лаври. Передмова // *Типікон.* –Львів, 1996. – С.7.
[214] *Наші звичаї*. Звичаї монахів Студійського Уставу складені в Унівській Свято-Успенській Лаврі. – Львів, 1992. – 123с.

монрших уставів і конституцій, правил і т.п., як Св. Василія Великого, Св. Венедикта і ін., та Кодексу Церковного Права. З поданої бібліографії на кінці, як теж з ноток видно, що тут використані історична і канонічна література й джерела, візантійські, грецькі, латинські мелхітські, німецькі, французькі, російські й українські".[215]

Великий Типікон був написаний французькою мовою для швидшого затвердження Апостольським Престолом. Весною 1937р. Типікон був одноголосно прийнятий Загальною Радою Свято-Успенської Лаври в Уневі і о. Климентій відвіз його до Риму. Апостольська Столиця затвердила устав у 1964р. , мабуть задля старань блаженної пам'яті патріарха Йосифа Сліпого.[216]

Типікон 1936р. складається з 5-ти частин які містять 957 правил. В перших трьох частинах бачимо повторення правил попередніх уставів – Скнилівського та Унівського. Четверта частина – говорить про щось нове – Союз Монастирів Студійського Уставу. Частина п'ята присвячена справам, що в цілості, або частинно, повинні бути спільними для всіх монастирів через їхню користь.[217]

Устави Студитів пера митрополита Андрея є монашими уставами які захищають давні східні чернечі традиції. Вже Скнилівський Типікон твердить про автономію монастирів і їхнє підпорядкування місцевому єпископу.[218]

Про спільну відправу Церковного Правила, що є також притаманне східним монастирям, говорить Скнилівський Типікон в правилі 36, але в загальному вигляді. Уточнює обов'язок братів спільно відправляти правило Учнівський Устав, в якому молитві є присвячена 6-та глава. Проте компендіумом, досконалою редакцією, з усіх точок зору, залишається Великий Типікон 1936 року. Саме тому в нашій праці ми зупинимось на його аналізі.

### *II.3.б. Життя з Богом в Типіконі.*

Великий Типікон на початку містить Вступ пера митрополита Андрея, що складається з трьох окремих частин: вступу до Скнилівського типікону 1905р. , уривку з Унівського Типікону 1920р. та загального впровадження під назвою "Наша Ціль". У ньому знаходимо основні ідеї на яких збудовані правила Великого Типікону. У вступі до Скнилівського Типікону митрополит Андрей з'ясовує ціль монашого життя: "Монаше життя, браття, це життя, в якому людина, покинувши світ, рідню, всі добра і приємності

[215] Базилевич А.М. – *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-72.
[216] Дмитрух Севастіян, ігумен Свято-Успенської Унівської Лаври. Передмова // *Типікон.* –Львів, 1996. – С.7.
[217] Про еволюцію типікону Студитів та його структуру Див.. Базилевич А .М –В-69, В-77.
[218] *Скнилівський Типікон*. – Жовква, 1910. – П.178-179.

світського життя, щоденним змаганням із самим собою, старається наслідувати в усьому Ісуса Христа за Його Євангельськими радами".[219]

Монах має бути "відданий життю молитви і праці, нехай шукає ж тільки Ісуса Христа і то розп'ятого".[220] З наведеної цитати видно, що в основі монашого життя лежить закон відречення: "Ісус Христос сказав: "Кожний з вас, хто не зречеться всього, що має, не може бути моїм учнем" (Лк.14, 33). І "Коли хтось хоче йти за мною нехай зречеться себе самого, візьме свій хрест і йде за мною" (Мт.16, 24). Монахи – це учні Ісуса Христа. Тому закон відречення – це найосновніший закон монашої аскези, це наріжний камінь, на якому має опиратися порядок їхнього життя"[221].

Закон відречення є найосновнішим змістом монашої аскези, а його зовнішніми виявами є три чернечі обіти: убогості, чистоти і послуху, а також інші форми відречення.[222]

Монахів студитів обіт убогості зобов'язує до спільності монастирських дібр і відмові від приватної власності: "У кожному студитському монастирі має бути у всьому дотримана однаковість життя, у харчуванні, одязі, обладнання келії і т.д. Монахам не можна мати нічого власного. Кожному дається відповідно до його потреби одяг, речі і все необхідне до життя та праці".[223]

Глибина обіту чистоти в Типіконі виражена в прирівнянні монашого стану до ангельського способу життя: "Монаший обіт чистоти зобов'язує монаха до життя в неодруженому стані і до уникання в силу цього обіту, кожного внутрішнього і зовнішнього діла, що противиться чистоті. Чистотою життя людина віддаляється від тваринного світу, а наближається до світу чистих духів – Ангелів".[224]

Виконання обіту послуху для студитів займає перше місце в їхній аскезі, тому що покора є "скарбом чеснот".[225] Послух монаха має бути досконалий: "Послух монаха не повинен бути тільки матеріальним сповненням приказу, бо такий послух маловартісний. Монаший послух хай буде Богу милий, як аромат чеснот, перш за все нехай буде з доброї волі, без нарікань і ремствувань, нехай буде скорий, повний, сліпий, навіть випереджуючий самі бажання Настоятелів. Якщо монах мав би які-небудь сумніви щодо даних йому наказів, тоді нехай з покорою та відкритістю виявить їх Настоятелеві".[226]

---

[219] *Типікон*. –Львів, 1996. – С.9.
[220]Там же, с.10.
[221] Там же, п.327.
[222] Там же, п.327-329.
[223] Там же, п 330.
[224] Там же, п.343.
[225] *Типікон*, п.349-350.
[226] Там же, п .352.

До інших засобів самовідречення Типік відносить: самообвинувачення[227], стриманість почуттів, мовчання та піст,[228] клявзуру,[229] обмеження листування[230] та подорожування,[231] інші обмеження.[232]

Життя монаха є поділене на молитву і працю: "Монах розділяє час свого життя на молитву і працю, і залишає тільки таку кількість годин для нічного сну і денного відпочинку, який людська природа конечно вимагає."[233] Студити розділяють час доби (24 години) на час молитви, праці і відпочинку (по 8 годин) для практичного виконання закону "молитви і праці".[234]

Основним завданням монаха є молитва. Студитів покликано до спільної відправи Церковного Правила. Про це йде мова у вступі до Унівського Типікону: "Ціле Церковне Правило будуть відправляти у відповідний час хором ті монахи, що їх до цього Божого діла призначать настоятелі, як найбільш придатних до цього завдання. Монахам, що через різноманітну монастирську працю не зможуть брати участі в цілому Церковному Правилі, буде призначений інший спосіб сповнення монашого обов'язку молитви, відповідно до обставин: келійне правило з поклонами, вервиці, правило Св. Пахомія, "Чин співу Псалмів", так щоб це "діло Боже" завжди займало перше місце перед молитвою".[235]

Праця для монаха є засобом освячення, а неробство і лінивство можуть бути свідками відсутності покликання.[236] Всяка праця має бути в пошані.[237] Монах має виконувати працю з послуху.[238] Розумова праця є важча і складніша від фізичної праці, про те вони обидві є потрібні монастирю і монах не повинен ні в якому разі вивищувати себе через свою працю. Та праця є вища, в яку вкладено більше жертви.[239]

Джерелами духовності для монахів студитів є Св. Євангеліє та Передання Церкви. "Книга св. Євангелія є першим і основним правилом монашого життя... Крім св. Євангелія маєте знати й у житті впроваджувати: Правила св. Отців: Василія та Теодора Студійського, науки преподобних наших Отців: Макарія, Доротея, Венедикта. А в житті

[227] Там же, п.357-359.
[228] Там же, п.360-381.
[229] Там же, п.383-387.
[230] Там же, п.388-394.
[231] Там же, п.395-413.
[232] Там же, п.414-416.
[233] Там же, п.290.
[234] Там же, п.291.
[235] Там же, с.10.
[236] *Типікон*. – Львів, 1996. - П.314.
[237] Там же.
[238] Там же, п.315.
[239] Там же, п.325.

ви повинні старатися ходити слідами св. Богоносних наших Отців: Антонія Великого, Пахомія, Євтимія, Сави, Онуфрія, Антонія і Теодосія Печерських, св. Священомученика Йосафата й інших наших преподобних Отців".[240]

***II.3.в. Життя з ближнім в Типіконі.***

Згідно Типікону монахи-студити можуть виконувати будь-яку працю: "... не визначаємо згори жодної зовнішньої особливої діяльності, притаманної монахам Студійського Уставу, але і не виключаємо ніякого роду праці, чесної і відповідної монахам".[241]

Праця монаха має "служити потребам Церкви і вірних. Тому монах, крім внутрішньої праці над власною душею і для власного спасіння, нехай завжди має на меті допомагати Ісусові Христові у справі спасіння інших душ, стараючись зробити і з себе і з тих, що з ним разом живуть і працюють, добрих робітників для Христових жнив, і особливо для тих, що відбуваються на наших землях".[242]

Митрополит Андрей дає студитам завдання працювати над єдністю Церкви: "Якщо буде така Божа Воля, то, може, і теперішні монахи Студійського Уставу будуть покликані до подібних праць та будуть поряд з іншими і кращими Христовими робітниками бодай в маленькій мірі допомагати великому ділу З'єднання, щоб відлучені браття Сходу могли легше повернутися для єдності з Святою Католицькою Церквою, єдиною Христовою Обручницею". [243]

В окремий спосіб митрополит Андрей поручає студитам місіонерську працю: "І ми теж, за прикладом місіонерів, будемо готові, якщо така була б свята Божа Воля, покинути нашу батьківщину, і рідний нарід та служити справі Господа Нашого Ісуса Христа в чужій стороні, де бракує працівників для жнива".[244]

[240] Там же, с.9.
[241] Там же, с.12.
[242] Там же.
[243] Там же.
[244] *Типікон*. – Львів, 1996. - С.13.

## Розділ ІІІ. Спільні ідеї Митрополита Андрея Шептицького щодо монашого життя в уставах Сестер Служебниць, монахинь Василіанок та монахів Студитів.

В цьому розділі спробуємо з'ясувати бачення митрополита Андрея Шептицького монашества в раніше проаналізованих (див. Розділ ІІ) його творах – монаших Уставах і Конституціях. Проаналізувавши їх подамо головні ідеї митрополита щодо чернечого життя.

### ІІІ.1. Ідея незалежності монастирів.

Митрополит Андрей бачив розвиток монашества Української Греко-Католицької Церкви в руслі східної традиції, тобто бачив його адміністративну організацію не в централізації, якою пішла Західна Церква, але в союзі монастирів що відповідає духу Східної Церкви.

У вступі до Типікону студитів митрополит Андрей так з'ясовує засаду існування незалежних монастирів в Східній Церкві: "Існування цих духовних родин (монастирів – А.Ф.) нічим не порушує засади Східної Церкви, за якою чернецтво поділяється на окремі монастирі, що творять монаші сім'ї, а не окремі чини, як це заіснувало у західній Церкві. Там кожний чин має свою окрему назву, крім окремої назви кожного поодинокого монастиря. Кожний чин має іншу одежу, інше Правило, складене, звичайно, засновником Чину. Врешті кожний чин має докладну визначену ціль з переліком зовнішніх праць і завдань, що їх має виконувати. Визнаючи, отже, засаду Східної Церкви, ми не вважаємо себе за окремий Чин студитів, ані не вважаємо нашого Уставу Правилом Студитів у значенні західних чинів. Вважаємо себе попросту монахами, чернечою родиною зі звичайною рясою усього чернецтва і не ставимо собі ніякої іншої цілі, як тільки монаше життя, називаючи себе ченцями того чи іншого монастиря".[245]

"Кожний жіночий монастир нашого Чину становить окрему цілість і є від інших незалежним, однак для одностайного збереження монаших правил і звичаїв, відбувається що п'ять років, загальна рада всіх монастирів".[246] Це правило Конституцій відповідає рішенню єпископської конференції що відбулася 19 квітня 1909 року у Львові.[247]

### ІІІ.2. Ціль монашого життя – спасіння душі.

[245] *Типікон*, с. 11. Див. також *Типікон.* Часина IV: Про союз монастирів Студійського Уставу.
[246] КЖМ ЧСВВ, п. 1.
[247] Конференції Архиєреїв Української Греко-Католицької Церкви (1902-1937) // Ред. Андрій Кравчук. – Львів, 1997. – С. 25-26.

Митрополит не робить розрізнення між чернечим життям в Згромадженні, в Чині, чи в монастирі. Для нього існує єдине чернече життя, згідно якого монах чи монахиня живе згідно рад Євангелія в наслідуванні Ісуса Христа.

Монаше життя митрополит Андрей розумів як життя посвячене для спасіння своєї душі і душ ближніх,[248] як досконаліть в любові та уподібнення до Бога в любові,[249] як наслідування Ісуса Христа і то розп'ятого.[250] В його розуміння ціллю життя монаха чи монахині є саме монаше життя. Монах чи монахиня не живуть для виконання якоїсь зовнішньої функції чи завдання, але для виконання Євангельських рад – засада якою завжди керувались ченці на Сході:

"Монаше життя, браття, це життя, в якому людина, покинувши світ, рідню, всі добра і приємності світського життя, щоденним змаганням з самим собою, старається наслідувати у всьому Ісуса Христа за Його Євангельськими радами"[251]

Того самого змісту є четверте правило Уставів сестер Служебниць НДМ: "Щоб легше і швидше Сестри осягнули таку високу ціль свого чернечого життя, потрібно щоби всі, залишивши світ, рідню, всі добра і приємності світського життя щоденно борючись з собою самим, старалися наслідувати у всьому Ісуса Христа і Його Пречисту Матір, ідучи за Євангельськими радами..." [252]

У ВПСвОНВВ митрополит Й. Рутський також не ставить монахиням іншої цілі поза досконалістю чернечого життя в любові до Бога та наслідуванні Бога в любові.[253]В листі до Конгрегації для Східної Церви митрополит Андрей з'ясовує для якої цілі мають посв'ятитися монахи студити: "Цілий чин як такий не має особливішої, специфічно для себе визначеної цілі як це звичайно мають чини і згромадження в латинській Церкві (одні наприклад лиш школами займаються – другі лише хворими або місіями і т.д. ).ціллю монахів по Студійському уставу є лиш жити згідно Євангельських рад і бути при цьому широкою рамою для якнайбільшого числа покликань і для покликань різного роду, що їх ласка Божа в серцях тих, що зголошуються, розбудить".[254]

[248] *УЗССНЖМ*, п.1.
[249] *ВПСвОНВВ*, п.1.
[250] *Типікон*, с.10.
[251] *Типікон*, с.9.
[252] *УЗССНДМ*, п.4.
[253] *ВПСвОНВВ*, п.1.
[254] Див. Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.159.

### ІІІ.3. Примат Євангелія в чернечому житті.

В основі чернечих уставів пера митрополита Андрея лежить Євангеліє. Згідно митрополита Андрея, Євангеліє є єдиним правилом монашого життя. На його засадах будується всякого роду богоповсв'ячене життя чи в Згромадженні, чи в Чині, чи в Монастирі: "Монаше життя має одне правило – Євангеліє Ісуса Христа, і одну ціль – спасіння душі. Для певнішого і досконалішого осягнення цієї мети кожний, хто хоче посвятити себе монашому життю в нашому братстві, хай знає, що його обов'язком є щоденне читання і пильне розважання Св. Євангелія, щоб черпати з нього монашого духа, щоб по-можливості, в усьому якнайвірніше наслідувати приклад і ради Господа Нашого Ісуса Христа".[255] Монах є "визнавцем усієї науки Євангелія",[256] а монаше життя є "школою Євангелія".[257] Окремі правила чернечих уставів митрополита Андрея наказують богопосвяченим особам духовне читання Св. Письма, розважання над ним чи навіть спільне читання Св. Письма. Монахи повинні більше шукати "духа Євангелія, як букви людського правила. Так і Св. Василій в своїм правилі більше описує монашого духа, радше дає образ душі, що іде за радами Христа, чим творить кодекс монашого права".[258]

### ІІІ.4. Наука Отців Церкви.

Після науки св. Євангелія митрополит Андрей поручає ченцям і черницям науку і правила Св. Отців Церкви, здебільшого Отців Східної Традиції: "Як східні монахи боремося за досконалість, додержуючись Правил Св. Отців і то Отців Сходу, і тому хочемо заховувати всі монаші традиції Сходу. Нехай святими і у великій почесті будуть для нас Правила, листи і твори Св. Отців наших Василія Великого, Пахомія, Макарія, Доротея, Венедикта, Теодора Студійського і все, що нам Отці передали. Чим старші традиції Сходу, тим більше вони в'яжуть східних монахів із Св. Католицькою Церквою, і тим вірніше ми повинні їх заховувати".[259] Для написання чернечих уставів митрополит використовує духовну спадщину Св. Отців. До Отців він відносить також і митрополита Йосифа Рутського "як найбільшого з наших митрополитів".[260]

---

[255] *Типікон*, с.10.
[256] Там же.
[257] Там же, с.11.
[258] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.160.
[259] *Типікон,* с.10.
[260] Шептицький Андрей, *Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ* (6.X.(21.X.н.ст.) р. Б. 1909) перед ВПСвОНВВ. – Жовкла, 1909. – С.10.

В науці про монаше життя митрополит Андрей слідує настановам східних отців, таких як Св. Василій, Св. Теодор Студит та ін. У вступі до Типікону під назвою “Наша ціль” він подає розуміння монашого життя цими Святими Отцями для монахів студитів.[261] Сестрам василіанкам митрополит Андрей подає у вступі до ВПСвОНВВ митрополита Й. Рутського Бесіду Св. Василія Великого та його “Науку для інокинь”,[262] а також робить посилення у примітках ВПСвОНВВ Й. Рутського на Правила Св. Василія. Відомо, що митрополит Андрей був великим знавцем східних отців, зокрема Св. Василія Великого, над творами якого багато трудився і які переклав на українську мову.[263]

Варто зауважити що митрополит Андрей поручає ченцям черпати з усієї спадщини Отців, що є притаманне Східній Традиції: “Нашим Отцям, κατ᾽ εξοχην, нікого не називаємо, а всіх св. монахів, що були в Церкві, називаємо “нашими отцями”. Правилом нашим не є виключно правило Св. Василія , а правила Св. Отців”.[264]

### III. 5. Закон відречення – фундамент чернечого життя. Монаші обіти вбогості, чистоти і послуху.

Чернече життя, згідно митрополита Андрея, є досконалим виконанням Євангелія, тому закон відречення для богопосвячених осіб є основним законом: “Ісус Христос сказав: ”Кожний з вас, хто не зречеться всього, що має, не може бути моїм учнем”(Лк.14,33). І “Коли хтось хоче йти за мною, нехай зречеться себе самого, візьме свій хрест і йде за мною”(Мт.16, 24). Монахи – це учні Ісуса Христа. Тому закон відречення – це найосновніший зміст монашої аскези, це наріжний камінь, на якому має опиратися порядок їхнього життя”.[265]

Звідси чернечі обіти є зовнішнім виявом закону відречення. Для митрополита Андрея чернечі обіти є також засобом для здобуття відповідних чеснот. З кожним монашим обітом є пов’язана відповідна чеснота: з послуху народжується покора, з чистоти – молитва, а з убогості – любов до Бога: “Зовнішній вияв самовідречення – це в першу чергу три монаші обіти: життя у постійному убозтві, чистоті та послусі. Це життя безнастанного відречення самого себе за Христовими радами. Правила Отців вказують, які саме мають бути убозтво, чистота і послух, щоб не стати тільки мертвою буквою, а

[261] *Типікон*, с. 10-11.
[262] *ВПСвОНВВ*, с.15-19.
[263] Базилевич А.М. – *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького.* – Торонто, 1965. – С. В-80, В-81.
[264]Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.160.
[265] *Типікон*, п.327.

духовною силою монаших чеснот. Послух має довести до покори, чистота до молитви, а убозтво – до того, щоб цілим серцем любити лише самого Бога". [266]

Митрополит Андрей в уставах для ченців, звичайно, не придумує нічого нового, він дає монахам і монахиням правила, які будуються на трьох чернечих обітах – убогості, чистоти і послусі, які встановила Церква. Проте слід відзначити глибину думки митрополита у цьому плані. В його уставах ніде не знайдемо натяку на сліпе і буквальне виконання монаших обітів, але наука про обіти завжди обґрунтована і глибока. Наприклад, щодо обіту вбогості, який позбавляє ченця чи черницю права власності, він навчає: "Обіт убозтва має позбавити монаха не тільки права власності, а зробити його життя практично убогим. Монах не помножує своїх життєвих домагань, а зменшує їх, вдовольняючись тим, що абсолютно необхідне. Але й у тому, що найнеобхідніше, вдовольняється тим, що найпростіше, найубогіше і найдешевше".[267] Врешті богопосвячені особи повинні випросити собі в Бога чесноту вбогості, тобто серце яке стоїть вище всіх тих потреб що служать тілу, бо Царство Небесне обіцяне тим, що "вбогі духом".[268]

Обіт чистоти, на думку митрополита Андрея, зобов'язує монаха чи монахиню не лише до зовнішньої, але й до внутрішньої стриманості . Богопосвячена особа має своїм чистим життям наближатися до ангельського світу.[269] Зовнішня поведінка ченців має відповідати складеному обіту чистоти, тому богопосвячена особа повинна вести себе скромно і стримано. Такі засоби як клявзура, правило обмеження спілкування з жінками, правила про дотик, жарти та інше, сприяють збереженню досконалої чистоти.[270] Те ж саме стосується і черниць. [271]

Найвищим і найосновнішим монашим обітом є обіт послуху: "Послухом жертвуємо Богові найцінніше наше добро – нашу власну свобідну волю. Пожертвування волі – це найвищий степінь відречення, тому Господь Бог винагороджує за вірне сповнення обіту послуху тим, що для монаха є найбільшим скарбом, дає йому силу покори і мудрість покори. Св. Василій Великий називає покору "скарбом чеснот", бо як Св. Письмо каже: "Бог гордим противиться, а покірним дає благодать". Хто одержує цю ласку, той має дорогу відкриту до всіх чеснот і святості. В обряді чернечого постриження Церква

[266] *Типікон*, п.328. Пор. аналіз *УЗССНДМ, ВПСвОНВВ* (Розділ II).
[267] *Типікон*, п.335.
[268] Там же, п.340.
[269] Там же, п.343. Див. також *УЗССНДМ*, п.103.
[270] Там же, п.345-347.
[271] Див. *УЗССНДМ,* глава XIII.

просить для новопоставленого монаха на першому місці покори, а потім любові і лагідності".[272] "Послух це річ найважливіша в монашому житті".[273]

В тих чи інших повчаннях митрополит Андрей повчає, що чернече життя має за основу послух і на ньому будується.[274] З послуху зростає чеснота покори. Митрополит Андрей відводить покорі в уставах перше місце серед чеснот: "Нехай монах не забуває, що за словами святого Отця нашого Василія Великого, свята покора є скарбом чеснот. Покора це наша свята мати, наша вчителька, найбезпечніша провідниця, приятелька нашого життя".[275]

До іншого виду самовідречення митрополит Андрей відносить самообвинувачення і в Великому Типіконі знаходиться пояснення цього засобу самовідречення та спосіб його практикування. Самообвинувачення сприяє набуттю покори: "Щоби самого себе обвинуватити, треба себе перемогти і відректися вродженого нахилу, що любить себе самого вихваляти та оправдовувати, а не любить признаватися до того, що заслуговує не на похвалу, а на догану. Тому, що самообвинувачення – це знищення гордості, воно є важливим засобом у набутті покори".[276]

### III.6. Чернеча стриманість. Святе мовчання і піст.

У XIX розділі Монаших Конституцій,[277] який написаний до тих, хто хоче вступити до монастиря, митрополит Андрей повчає, що бажаючі стати на дорогу чернечого життя повинні мати сильне і витривале бажання цього життя, послух і стриманість. На думку митрополита, закон стриманості є важливим засобом освячення для богопосвячених осіб.

Монаша стриманість полягає в добровільній стриманості почуттів: "Кожен монах, не обмежуючись тільки здержливістю, яку на нього накладає обіт чистоти, повинен бути у своєму житті добровільно всесторонньо здержливим у вживанні усіх своїх змислів (почуття – А.Ф.), і таким чином відректися даної нашим змислам свободи. Монах має бути здержливим: у вживанні очей (не дивитися всюди, куди очі попадуть), у слуханні (умертвляти непотрібну цікавість вух), у шуканні вигоди, тепла і того , що миле на дотик, у ході і у всіх своїх рухах, у шуканні товариства і розваг і т.д. Монах повинен бути здержливим у всій своїй поведінці, щоби не потрапити у недобру сміливість і не

[272] *Типікон,* п.349.
[273] *КЖМ ЧСВВ*, с.97.
[274] *Типікон*, п.350.
[275] *Скнилівський Типікон*. – Жовква, 1910. – П. 50.
[276] *Типікон,* п. 357.
[277] *КЖМ ЧСВВ*, с. 97-103.

затратити пильності через допущення свободи у відношенню до себе і до інших, бо тоді людину легко опановують пристрасті".[278] Ті ж правила стриманості зобов'язують і монахинь.[279]

Два роди стриманості: мовчання і піст у вченні митрополита Андрея заслуговують на окремий аналіз.

У своєму посланні до сестер Служебниць, митрополит Андрей пише: "Сьогодні зверну Вам, дорогі Сестри, увагу лише на три речі, без яких монашого дому нема. На мовчання, на працю і на молитву".[280]

Мовчання є знаком духовного життя і поміччю до зосередження: "Монахи, які розуміють, чим є спокій внутрішнього скуплення (зосередження – А.Ф.), мусять його любити. Скуплення – це перебування у свому серці з Богом, що там мешкає. Ось чому з такою любов'ю треба відноситися до мовчання. Мовчання – це умова до молитви, бо душа, що не звернена до світу, звертається до Бога, це умова справжньої любові, для якої не потрібно слів, це найпевніший зовнішній знак доброго монашого духа і спосіб життя, багатий у добрі діла".[281]

Піст у чернечому житті на Сході відігравав завжди важливу роль. Митрополит Андрей розуміючи велику духовну користь від посту наказує монахам-студитам у Скнилівському Типіконі: "М'яса ніколи не їмо, а рибу лише в днях, в яких правило позволяє."[282] У Великому Типіконі є відступ від такої строгості в пості задля слушних причин.

Великий Типікон подає давні чернечі устави щодо посту і заохочує монахів надолужувати іншими способами самовідречення, полегшення, яке вони мають від зменшення строгості постів. Причини, які спонукають послабити піст є фізична слабість, загальна убогість населення, втрата розуміння користі від посту та ін.[283]

Цю ж тенденцію полегшення постів спостерігаємо і в жіночих монастирях. Галицький єпископат уділив монахиням василіанкам звільнення від строгості посту в межах, які означив Львівський Синод 1891 року.[284]

---

[278] *Типікон,* п.360.
[279] Див. *УЗССНДМ,* глава XIII: Про скромність сестер.
[280] Шептицький Андрей. Сестрам Служебницям Непорочної Діви Марії(Крехів 3.04.1906) //*Пастирські послання 1*900-09. Том 3. – Жовква 1906. – С. 6.
[281] *Типікон*, п.365.
[282] *Скнилівський Типікон*, п. 21.
[283] *Типікон*, п.376-378.
[284] Шептицький Андрей. *Преподобним в Христі Інокиням ЧСВВ* (лист від 6/21. X. 1909 р.) перед ВПСвОНВВ. С - .11.

Хоча чернецтво з огляду на слушні причини дістало полегшення щодо посту, то все ж духовного обов'язку щодо посту не могло бути знесено. Крім того, Великий Типікон поручає студитам жити за правилом ап. Павла: "Тому, якщо страва призводить брата мого до гріха, повік не буду їсти м'яса, щоб не спокушувати мого брата (1 Кор. 8,13)", а це означає утримання від м'яса для монахів на місійних землях де люди звикли, що ченці м'яса не їдять, та й в інших подібних випадках. [285]

### III.7. Роль молитви в чернечому житті.

Молитва є основним заняттям богопосвяченої особи. Митрополит Андрей поручає молитву в своїх уставах як основне завдання для ченців і черниць. До Сестер Служебниць він пише: "А найважливіша річ то молитва і всі ті духовні вправи, які безпосередньо до Бога відносяться. Усіма силами, Дорогі Сестри, працюйте над тим, щоби Ви навчилися добре і багато і радо молитися. Щоденно усильно просіть Господа Бога про дух молитви і про Божу любов, яка серце зігріває, і робить, що молитва стає милою і доброю, і не забувайте ніколи, що з усіх Ваших занять – перша молитва".[286]

З правил Скнилівського Типікону довідуємося про погляд митрополита на роль та форму молитви у монастирях УГКЦ. У Скнилівському Типіконі молитві є присвячено всього чотири правила (пп. 41-44), проте вони актуальні і в сьогоднішній час. Правило 41 твердить: "Монах повинен безперестанно молитися, бо нема справи важнішої від молитви". Правило 42: "В часі праці повинен монах старатися бути зібраним (сконцентрованим – А.Ф.) і серце якнайчастіше підносити до Бога, повторюючи безперервно молитву передану Отцями: "Господи Ісусе Христе, Сине Божий, помилуй нас". Правила 43 і 44 також говорять про Ісусову Молитву. Як бачимо розділ Скнилівського Типікону про молитву є присвячений виключно Ісусовій Молитві, що свідчить про гаряче бажання митрополита Андрея повернутися до духовності Східної Церкви.

Наведемо тут коментар на розділ "Молитва" Скнилівського Типікону довголітнього ігумена Свято-Успенської Лаври в Уневі ієромонаха Севастіяна Дмитруха: "Як бачимо, розділ "Молитва" Скнилівського Типікону присвячений лише Ісусовій молитві. Це можна зрозуміти: адже практика цієї надзвичайно поширеної в давнину молитви , молитви , яку "передали Отці", у Греко-Католицькій Церкві на межі XIX-XX ст. була зовсім забута, і введення молитви у Типікон відновлених студитських

[285] *Типікон*, п.380.
[286] Шептицький Андрей. Сестрам Служебницям Непорочної Діви Марії (Крехів 3.04.1906) //*Пастирські послання.1*900-09. Том 3. – Жовква 1906. – С.13.

монастирів було, на той час, справжньою революцією. Це був перший крок у радикальному поверненні до святоотцівської молитовної і аскетичної практики, що було відновленням східної духовності в нашій Церкві".[287] Хочеться підкреслити, що цей "перший крок" у радикальному поверненні до східної духовності в УГКЦ зробив митрополит Андрей Шептицький.

"Монах розподіляє час свого життя на молитву і працю, і залишає тільки таку кількість годин для нічного сну і денного відпочинку, який людська природа конечно вимагає".[288] В чернечих Уставах і Конституціях митрополит Андрей поручає богопосвяченим особам спільну і приватну молитву.

Про різновидність чернечої молитви говорить Типікон в 297 правилі: "Монастир – це дім неустанної молитви у Святому Дусі. Його мешканці, як представники Церкви, що бореться на землі, єднаються з прославленою Церквою у небі, та з ангелами величають Трисвятого Бога. Величають співом спільного Богослужіння, поклоняються внутрішньою молитвою кожного ченця зокрема, прославляють постійною жертвою та самовідреченням монашого життя. Таким чином з монастиря безнастанно вдень і вночі має підніматися до Престола Всевишнього фіміам молитви".

До спільної молитви, в першу чергу, належить Церковне Правило. До відправи Церковного Правила в хорі митрополит Андрей зобов'язує ченців і черниць в своїх уставах. Щоправда устав Сестер Служебниць зобов'язує сестер до спільних молитов проте не говорить про Церковне Правило.

Монахи Студити та Сестри Василіянки зобов'язуються своїми уставами до хорової відправи Церковного Правила. Спільна відправа Церковного Правила була завжди притаманна монастирям Сходу. На цій практиці наполягав митрополит Андрей і був противником втіляких скорочень і нововведень у богослужіння. Він пише про цю засаду в листі до Римської Конгрегації для Східної Церкви: "В монашій родині, що живе за Студійський Уставом, контемплятивне життя (молитви та праці наукові, мистецькі чи ручні) і життя активне (виховання, місії, діла милосердя) так із собою лучаться, що в Лаврі (тобто матірному домі) згідно передання східного монашества ціле правило все в хорі відправляється – а час розділюється на молитву і різного роду працю".[289]

Великий Типікон називає відправу Церковного Правила - "Божим ділом", тому від ченців вимагається відповідне ставлення до нього: "Монахи Студійських обителей

[287] Дмитрух Севастіян, ієромонах. Блаженний Климентій Шептицький про молитву у відроджених монастирях Студійського уставу. – Львів, 2002. – С. 16.
[288] *Типікон*, п 290.
[289] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.158.

повинні безнастанно дбати про величавість, красу, побожність, обрядову точність, повагу, спокій, порядок і святість цього "Божого діла".[290]

Для ченців-студитів Церковне Правило, в особливий спосіб, є найціннішою спільною молитвою: "Цю Церковну Літургійну молитву повинні наші браття уважати завжди найціннішим видом спільної молитви, повинні нею дійсно підносити свої душі до Бога, повинні нею кормити себе духовно і з неї зробити основу цілого свого внутрішнього життя".[291]

До спільної відправи Церковного Правила зобов'язані всі ченці, незалежно від роду їхніх занять, проте можливо з благословення настоятелів внаслідок слушних причин (особливий вид служіння, невідкладні роботи чи термінові польові роботи) скорочення або заміна Правила.[292] Те ж стосується і черниць ЧСВВ.[293]

Великий Типікон присвячує багато правил відправі Церковного Правила. Правило 303 нагадує про взнесліть спільної молитви: "Всі монахи що беруть участь у хорах, мають творити одне спільне тіло і один дух". Це ж правило утверджує деякі східні традиції, такі як: під час молитви має бути звернення обличчя на Схід, стояння під час богослужінь та інше.[294]

Відправлене Церковне Правило ще не свідчить про досконаліть в молитві, митрополит Андрей часто в своїх листах і чернечих уставах закликає монахів і монахинь до внутрішньої безперервної молитви. "Якщо Євангелист Лука каже, що Ісус Христос навчав апостолів, "що їм треба молитися завжди й не падати духом" (18, 1), якщо апостол Павло наказує Солунянам "моліться без перерви" (1Сол.5,17), а Ефесянам каже: "моліться завжди в дусі всякою молитвою і благанням" (Єф. 6, 18), то це переконає нас, що монах і восьми годинами молитви не надолужить цьому обов'язкові і що мусить на рівні з братом, який випадково не має тих формальних вісім годин молитви, постійно і безнастанно підносити душу до Бога. Звертати душу до Бога повинен монах також у часі праці та відпочинку, щоб ціле його життя і всі заняття молилися в його імені і щоб дійсністю його життя стали слова Св. Павла: "Чи ви, отже, їсте чи спите, чи що-небудь робите, усе робіть на славу Божу (1Кор. 10, 31)."[295] Для досягнення цього ідеалу монашого життя – безперервної молитви, митрополит заохочує вимолювати в Господа

[290] *Типікон*, п.298.
[291] Там же.
[292] Там же, 299, 301, 302.
[293] *КЖМ ЧСВВ*, п. 62-63.
[294] *Типікон*, п.303.
[295] Там же, п.292.

Бога дух молитви.[296] Вище було сказано, що вже у Скнилівському Типіконі митрополит Андрей поручає монахам-студитам Ісусову Молитву яка також є успішним засобом для досягнення внутрішньої безперервної молитви.

Такі духовні вправи як розважання, іспит сумління, читання Св. Письма митрополит радить всякій душі, яка хоче йти дорогою євангельських рад: "Для піддержання і розвитку внутрішнього духовного життя служить ще: щоденне ранкове розважання, іспит совісті і духовні читання, спільні і на самоті... Часте читання Св. Письма, а особливо Нового Завіту і Псалтиря, є завжди незрівнянним кормом для душі, бо це є Боже Слово, яке приносить нам Боже життя".[297]

Для поглиблення духовного життя митрополит Андрей приписує богопосвяченим особам проводити реколекції. Митрополит Й. Рутський приписує монахиням василіанкам в часі новіціяту провести духовні вправи – реколекції.[298] Також Устав ССНДМ наказує: "Всі сестри, навіть новички, роблять щороку п'ятиденні реколекції...".[299] До цього ж є зобов'язані і монахи-студити, проте вони мають пам'ятати, що цілий рік, ціле життя монаше "має бути часом перебування у якнайтіснішому, внутрішньому з'єднанні з Господом Богом". Щоб дійти до цього ідеалу Типікон радить монахам звернути особливу увагу на час Великого Посту, який у Східній Церкві є особливим часом покаяння, плачу і жалю за гріхи.[300]

В чернечих уставах митрополит Андрей радить ченцям і черницям часте св. Причастя, яке повинно прийматися з належним приготуванням і благодаренням.[301] В Уставах Сестер Служебниць знаходимо правила які вказують на культ Пресвятої Євхаристії.[302] У Великому Типіконі правило 312 присвячене культу Євхаристії і є певною спробою синтезувати латинську практику поклоніння Євхаристії з Східним обрядом. На думку ієромонаха С.Дмитруха, це лише "одне місце" в Типіконі щодо життя молитви, де є відчутний латинський вплив: "В усіх молитовних практиках, що згадані у Великому Типіконі, бачимо бажання дотримуватися традиції Східної Церкви. І якщо в деяких питаннях о. Климентій (ієромонах С. Дмитрух вважає його основним редактором Типікону – А.Ф.) виявляє бачення західної людини (яке в основному стосується розуміння Таїнства Пресвятої Євхаристії і культу Євхаристійного Христа), – то це зовсім

[296] Шептицький Андрей. Сестрам Служебницям Непорочної Діви Марії (Крехів 3.04.1906) // *Пастирські послання*, 1900-09 рр. Т.3. – С.13.
[297] *Типікон,* п.309; Пор. Також *УЗССНДМ*, п. 143-144; *ВПСвОНВВ*, п. 136-138.
[298] *ВПСвОНВВ*, п. 99.
[299] *УЗССНДМ*, п. 159.
[300] *Типікон,* п.310.
[301] *Типікон,* п.306-307; *УЗССНДМ*, п.157-158.
[302] *УЗССНДМ,* п.150.

не дивно. Адже вчення про Св. Таїнства, і насамперед про Євхаристію, Східна Церква запозичила у Західної, і до цих пір вони фігурують у підручниках догматики, побудованих на західних зразках і в західних категоріях. І лише в XX ст., точніше у його другій половині, богослови Східної Церкви закликають у всьому, в тому числі і в ученні про таїнства, повернутися "до Отців", тобто до святоотцівської традиції, за якою Закон Віри рівний Законові Молитви і виявляється в ньому: Lex orandi lex est credendi".[303]

### III. 8. Праця в монастирях і чернечих домах.

Митрополит Андрей повністю поділяв давній монаший принцип – "молися і працюй!", тому в його листі до Сестер Служебниць читаємо: "Сьогодні зверну Вам, Дорогі Сестри, увагу лише на три речі, без яких монашого дому немає. На мовчання, на працю і на молитву".[304]

Праця богопосвячених осіб є для них засобом освячення та службою Церкві, а над усе має бути звернена на Славу Божу: "Кожна праця монаха має бути звернена на Славу Божу, отже: 1. Для працюючого монаха вона має бути засобом освячення, нагодою "доброї купівлі", нивою, що в її скиби не раз сльозами буде сіяти, щоб колись збирати багаті снопи радості. 2. Має також служити потребам церкви і вірних".[305]

Якщо для Сестер Служебниць та інших жіночих Згромаджень устав визначає рід зовнішньої діяльності і Сестри Василіанки обрали для себе педагогічну працю, Отці Редемптористи посвятили себе місіям, то монахи-Студити можуть займатися всяким видом праці що більш відповідає східній традиції.[306]

Будь-яка чесна праця є угодна Богові: "Для кожної людини ніяка чесна праця не є приниженням, хоча в очах світу вона могла би здаватися принизливою. Чесна праця заслуговує на пошану і не принижує, а навпаки, облагороджує людину. До такого розуміння праці приводить монахів і Євангельська рада убозтва".[307] З другого боку, між родами праці (розумовою і фізичною) немає нерівності, але ці два роди праці є потрібні монастирю і є між собою рівні.[308]

Всяка праця в монастирях виконується не з власної волі, а з послуху.[309]

---

[303] Дмитрух Севастіян, ієромонах. *Блаженний Климентій Шептицький про молитву у відроджених монастирях Студійського уставу*. – Львів, 2002. – С. 31-32.
[304] Шептицький Андрей. Сестрам Служебницям Непорочної Діви Марії (Крехів 3.04.1906) // *Пастирські послання*, 1900-09 рр. Т.3. – С.6.
[305] *Типікон*, с.12.
[306] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.159.
[307] *Типікон*, п.314.
[308] Там же, п.325.
[309] Там же, п.315.

По можливості монастирі з зароблених дібр повинні допомагати убогим, тобто ченці чи черниці повинні не лише на себе заробляти, але з зароблено помагати бідним.[310]

### ІІІ.9. Міжособова рівність та взаємна любов в монастирях.

Митрополит Андрей настоював щоби в монастирях зберігали рівність між їхніми членами: “В Згромадженні нема двох степенів сестер, але всі між собою є рівні”.[311] Це ж стосується і монахів-студитів: “Згідно старовинного звичаю, що був загально прийнятий в первісному монашестві, немає в братстві Студійського Уставу різниці між іноками рукоположеними і нерукоположеними”.[312] Лише у монастирях Сестер василіанок за дозволом єрархії було залишено виправдану практику двох степенів сестер, [313]так званих хористок і сестер домашніх. Дозволяючи на цю практику, Церковна Влада підтвердила право сестер домашніх на прийняття великої схими.[314]

У відносинах між собою в монастирях має панувати взаємна любов: “Нехай заховують сестри між собою взаємну любов, оперту на любові Божій. Любов цю нехай покажуть не лише словами, але і серцем, і ділом; тому то будуть взаємно за себе, а найперше за тих, що їм зробили якусь прикрість молитися, помилки других терпеливо зносити, по можливості в працях допомагати і можливі бажання сестер сповняти”.[315]

---

[310] *Типікон*, п. 314; *УЗССНДМ*, п.213.
[311] *УЗССНДМ*, п.6.
[312] Шептицький Климентій, о. др. Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // *Богословія,* 1926. Том IV. – С.160.
[313] Конференції Архиєреїв Української Греко-Католицької Церкви (1902-1937) // Ред. Андрій Кравчук. – Львів, 1997. – С.26.
[314] Див. Дипломна робота с. Лукії Ольги Мурашко. *Жіночі монастирі Чину Святого Василія Великого в Галичині, 1772-1918*. – Львів, 2001. ЛБА. – С.24-27.
[315] *УЗССНДМ*, п.130.

## Висновки

Добромильська реформа Чину Святого Василія Великого яка почалась 1882 року, принесла щедрі плоди Українській Греко-Католицькій Церкві. Зреформовані Василіани розпочали активну провідницьку, реколекційну та видавничу діяльність, започаткуали місії в Америці, причинилися до пожвавлення релігійного життя в Галичині.

Це в свою чергу вплинуло не зародження нових чернечих спільнот. Такими спільнотами стали жіночі Згромадження Сестер Служебниць НДМ, що заіснувало в 1892 році; Згромадження Сестер Св. Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії з 1898 року, та чоловіча спільнота монахів Студитів. В наступні роки XX ст. виникли ряд інших нових чернечих спільнот.

З реформованих василіан вийшов Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький. Ставши Львівським Митрополитом він застав в УГКЦ середнього рівня духовенство і задовільного рівня монашество. Будучи глибоко духовною та освіченою особистістю митрополит Андрей зрозумів що віднову Церкви потрібно почати з віднови духовенства та чернецтва. Віднова духовенства розпочалась з реформи Львівської Семінарії та створення нової семінарії в Станіславові. Щодо віднови чернецтва то митрополит Андрей провів її в подвійний спосіб.

Щоб спричинитися до з'єднання Церкви і дати можливість всім бажаючим чернечого життя вступити до монастиря (до василіанських монастирів, з огляду на їхню клерикальну зредукованість, приймались лише юнаки які мали освіту або знали ремесло), митрополит відновив традиційне східне чернецтво, яке на той час перестало існувати в УГКЦ. Цьому сприяло також національне пробудження українського народу кінця XIX – початку XX століть. З іншого боку, модернізація тогочасного суспільства спонукала Церкву до творчих пошуків й запозичення нових форм монашого життя і служіння.

Митрополит Андрей Шептицький, будучи чутливим до суспільних змін, паралельно з відродженням монашества східного типу, засновує нові форми богопосв'яченого життя в УГКЦ, такі як: східну вітку латинського Чину Найсвятішого Ізбавителя для місіонерської праці, східну вітку латинського жіночого Згромадження Сестер Милосердя Св. Вікентія, а також сприяє розвитку інших жіночих Згромаджень завданням яких була праця в Церкві і суспільстві.

Своїм успішним розвитком Згромадження Сестер СНДМ завдячує праці митрополита Андрея Шептицького. Бачачи труднощі ще молодого Згромадження митрополит Андрей особисто заангажовувався до вирішення проблеми. Він полагодив

труднощі що виникли щодо проводу Згромадження. В 1907 році написав Начерк Уставів Згромадження, які згодом були затверджені Апостольським Престолом, чим заклав міцний фундамент майбутнього процвітання Згромадження.

Бажаючи відновити жіночий Чин Св. Василія Великого, митрополит зайнявся редакцією уставу Сестер. Він відшукав, переклав з польської на українську мову і опрацював давній устав митрополита Йосифа Рутського з XVII ст.(ВПСвОНВВ), а також написав Начерк Конституцій Монаших для Сестер ЧСВВ. Це допомогло сестрам зрости як чисельно так і якісно. Усіма силами митрополит сприяв збереженню східних традицій в монастирях Сестер Василіанок.

Митрополит Андрей сприяв розвитку і допомагав усім чернечим спільнотам своєї Церкви. Його опіка була усестороння – духовна і матеріальна. Невтомним проповідником, реколектантом, місіонером, глибоким знавцем людського серця і монашого життя, законодавцем, а до того ж щедрим меценатом був для монашества УГКЦ Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький.

Всезагальна діяльність слуги Божого Митрополита Андрея все ж мала й свої пріоритети. Ними були – праця для з'єднання Церкви і віднова східного монашества. Повертаючись з Риму до Львова в 1923 році і будучи попередженим, що у Львові його мають убити, митрополит Андрей написав Заповіт на руки Святішому Отцеві папі Пію XI, де пише: "Навколішки стаючи перед особою Вашої Святості, осмілюся я Вам поручити діло, для якого я старався працювати ціле своє життя: з'єднання Церков та віднова східного монашества".

Реорієнталізаційці вказівки і чернеча наука Слуги Божого митрополита Андрея Шептицького мають пророчий характер і є дорогоцінними вказівками на сучасному етапі розвитку Української Греко-Католицької Церкви і монашества зокрема.

Вкінці хочу сказати, що праця над цією ліценціатською роботою була дуже важливою для мене самого. Вона допомогла мені зорієнтуватися в проблемах монашества своєї Церкви та поглибити моє духовне життя. Можливо, що це скромне дослідження діяльності і спадщини Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького допоможе й іншим, особливо вірним нашої УГКЦ, відшукати дорогоцінні орієнтири для розвитку монашества Східної Церкви з'єднаної з Апостольським Престолом та глибину науки про чернече життя Великого Митрополита і послужить вдовиною лептою у його беатифікаційному процесі.

# Скорочення

**ЧНІ =** Чин Найсвятішого Ізбавителя (Отці Редемптористи)

**ЧСВВ =** Чин Святого Василія Великого

**ССНДМ =** Сестри Служебниці Непорочної Діви Марії

**ВПСвОНВВ =** Витягъ зъ правилъ св. отца нашого Василія Великого уложеный для инокинь Іосифомъ Веляминомъ Рутскимъ Митрополитомъ всеи Руси.

**КЖМ ЧСВВ =** Конституціи женьскихъ монастырьвъ ЧСВВ. Галицкои провинціи.

**УЗССНДМ =** Уставы Згромадження Сестеръ Служебниць Преч. Дьвы Маріи Непороч. Зачатои. Обряду Греко- Католицкого.

## Список використаних джерел та літератури

**І. Джерела**


1. *Вытягъ зъ правилъ св. отца нашого Василія Великого уложеный для инокинь Іосифомъ Веляминомъ Рутскимъ Митрополитомъ всеи Руси; Конституціи женьскихъ монастырьвъ ЧСВВ. Галицкои провинціи; Андрей Шептицкій Галицкій Митрополитъ, Іеросхимонахъ ЧСВВ., Архимандритъ Студитской Лавры св. Антонія Печерского Преподобнымъ въ Христь Инокинямъ ЧСВВ.* – Жовква, 1909. – Печатня ОО. Василіян. – 108 с.

2. *Конференції Архиєреїв Української Греко-Католицької Церкви, 1902-1937.* // Ред. Кравчук Андрій. – Львів1997. – 105 с.

3. *Текст промови на випусках слухачів Духовної Семінарії у Львові*.// ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 8, арк.7.

4. *Типікон*. Уложили Слуги Божі Митрополит Андрей і Архимандрит Климент Шептицькі – Студити. – Львів, 1996. – 255с.

5. *Уставы Згромадження Сестеръ Служебниць Преч. Дьвы Маріи Непороч. Зачатои. Обряду Греко- Католицкого.* – Жовква, 1907. – 109с.

6. Шептицький Андрей, Смиренний Слуга Божий, многогрішний схимонах, Галицький Митрополит, Архімандрит Скнилівської Лаври. Типікон Студитської Ліври св. Антонія Печерського в Скнилові під Львовом. – Жовква, 1910. – 60с.

7. Шептицкій Андрей, Божою Милостію и Святого Апостольского Престола Благословеніемъ Галицкій Митрополитъ, Архіепископъ Львовскій, Епископъ Каменця Подольского Сестрамъ Служебницямъ Преч. Дьвы Маріи миръ о Господь и Наше Архіерейске Благословенє. Писано въ Креховь св. Николаьвской обытели въ день Преподобного Якова 3/4. 1906. // *Пастирські послання*, 1900-1909, т.3. – Жовква. – 15с.

8. Шептицький Андрей, єпископ. Пастирське послання до духовенства Станіславівської єпархії Наша Програма // *Твори Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, Пастирські листи ( 2.VII. 1899- 7. IX. 1901*). – Торонто, 1965. – 277с.

9. Шептицький Андрей, Архиєпископ Львівський. *Заповіт*. (переданий на руки Св. Отця папи Пія XI). – Рим, липень, 1923.

10. Sreptyckyj André, Métropolite de Halyč. La mission du monachisme dans la question de l'Union des Églises // *Studion*, vol. I, 1923. – №1, p.10-13; №2, p.33-40.

11. Sreptyckyj André, Métropolite de Halyč. La restauration du monachisme slave // *Bulletin des Missions*, 1923. – Abbaye st. Andre, Bruges, Belgigue.

**II. Допоміжна література.**

12. Базилевич Анатоль М. *Введення у твори Митрополита Андрея Шептицького*. – Торонто, 1965; Львів, 1993. – 237с.

13. Баран С. *Митрополит Андрей Шептицький*. – Мюнхен, 1947. – 151с.

14. *Богословія,* т.IV: 1-4. – Львів, 1926. – Статті з нагоди відзначення 25-ліття архипастирського служіння Митрополита Андрея Шептицького.

15. Гринчишин Михайло, о. ЧНІ, постулятор. *Артикули для інформативного процесу беатифікації й канонізації Слуги Божого Андрея Шептицького, Архієпископа Львівського українців, Митрополита Галицького, Єпіскопа Камянця-Подільського*. – Рим, 1958– 69 с.

16. Гузар Любомир, владика. Екуменічна місія Східних Католицьких Церков у баченні Митрополита Андрея (Шептицького) // *Ковчег* №2 – ІІЦЛБА Львів, 2000. – С. 189-211.

17. Лаба Василь, о. др. *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги*. – Рим, 1965. – 71с.

18. Лаба Василь, о. проф. д-р. Заслуги митрополита Андрея перед українською богословсько наукою // У збірній праці *Про великого митрополита Андрея*, – Йорктон. Логос, 1961.

19. Шептицька Софія. *Молодість і покликання о. Романа Шептицького*. – Львів, 2001.

20. Nebesniak Ewhen. *Il Metropolita Andrea Sceptytskyj, Arcivescovo di Leopoli (1865-1944)*. – Roma, 2001. – 266p.

**III. Додаткова література.**

21.Амман Альберт Марія, о., Марко, ієромонах. *Ченці Студитського Устава*. – Едмонтон, 1955. – 36с.

22. *Аналекта ЧНІ*, 1939.

23. Балтаховський Роман, о. ЧНІ. *Апостол з'єднення наших часів*. – Львів, 2001. – 223с.

24.Великий Г. Атаназій, ЧСВВ. *Нарис історії Згромадження Сестер Служебниць ПНДМ, 1892-1967*. – Рим, 1968. – 767с.

25. Глистюк Ярослав, Турій Олег. Греко-Католицьке чернецтво в релігійному житті України, 1939-2001 роки // *Ковчег* №3 – ІІЦЛБА, Львів, 2001. – С. 360-376.

26. Дмитрух Севастіян, ієромонах. *Блаженний Климентій Шептицький про молитву у відроджених монастирях Студійського уставу*. – Львів, 2002. – 130с.

27. *Каталог Сестер ЧСВВ*. – Рим, 1983. – 48с.

28. Мицько Ігор, *Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець XIII ст. – кінець XX ст. )* – Львів, 1998. – 318с., іл.

29. Мудрий Софрон, вл. д-р. *Нарис історії Церкви в Україні*. - Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовий Інститут. – 526с.

30. Мурашко Лукія Ольга, сестра ЧСВВ. *Жіночі монастирі Чину святого Василія Великого в Галичині, 1772-1918*: Дипломна робота ЛБА. – Львів, 2001 – 89с.

31. *Нарис Історії Василіянського Чину Святого Йосафата*. – Рим, 1992.

32. *Тебе Бога хвалимо. Сестри Служебниці Непорочної Діви Марії. Перше сторіччя.* – Рим, 1992.

33. Цимбалістий Василь, о. ЧСВВ. Богопосвятне життя в Христовій Церкві і сучасній Україні // *Календар світла,* 1994 – Торонто, видавництво оо. Василіян. – С. 60-95.

34. Цьорох Др. М. Саломія, *Погляд на історію та виховну діяльність монахинь василіянок.* – Рим, 1964. – 254с.

35. *Ювілейна книга оо. Редемптористів Сх. Обряду*. – Йорктон1955. – 444с.

36. Bociurkiw B. *The Ukrainian Greek-Catholic Church and the Soviet State (1939-1950)*, – Edmonton – Toronto 1996.